

PIENI LAPSI PUHALTAA VOIKUKKAA JA TOIVOO -

Intuition merkitys keramiikkataiteilija Anu Pentikin luovassa prosessissa

Silja-Elina Nurmimäki

Pro gradu -tutkielma

Sisustus- ja tekstiilimuotoilun

Koulutusohjelma

Taiteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

Kevät 2019

Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Intuition merkitys keramiikkataiteilija Anu Pentikin luovassa prosessissa

Tekijä: Silja-Elina Nurmimäki

Koulutusohjelma: Sisustus- ja tekstiilimuotoilu

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 79 s., 4 liitesivua

Valmistumisvuosi: 2019

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa tarkastellaan intuition merkitystä keramiikkataiteilija Anu Pentikin luovassa prosessissa. Tutkimus rajautuu luovaan prosessiin koskien Anu Pentikin näyttelyä, joka avautuu Wäinö Aaltosen museossa vuonna 2020. Taiteellinen prosessini johdatti tutkimukseni kulkua practical-led research -menetelmän mukaisesti.

Tutkimuksen primaariaineisto on tammikuussa 2019 tekemäni Anu Pentikin haastattelu. Haastattelun analysoin teemoittelun avulla. Teemoja arvioin suhteessa tutkimukseni viitekehukseen eli luovan prosessin teorioihin ja tutkimukseen intuitiosta ja sen merkityksestä.

Haastattelun viisi keskeistä teemaa olivat: luova prosessi, taiteilijan kokemukset ja käsitykset intuitiosta, intuition mahdollistavat asiat ja uhat taiteilijan luovassa prosessissa sekä flow-tila. Teemojen kautta sain vastauksia päätutkimuskysymykseeni: Millainen merkitys intuitiolla on taiteilijan luovassa prosessissa?

Intuitiolla on keskeinen asema Anu Pentikin luovassa prosessissa. Tutkimus vahvisti intuition ja flow-tilan yhteyttä ja niiden merkitystä taiteilijan luovalle prosessille. Itsensä tunteminen ja siitä seuraava tiedostettu ja tiedostamaton ymmärrys intuitiota ja flow-tilaa tukevista käytänteistä ovat keskeinen osa Anu Pentikin luovaa prosessia ja tapaa tehdä.

Asiasanat: flow-tila, intuitio, luova prosessi, teemahaastattelu, practical-led research

University of Lapland, Faculty of Art and Design

The title of the Master's Thesis: The impact of intuition in the creative process of ceramics artist Anu Pentik.

Author: Silja-Elina Nurmimäki

Degree programme/subject: Interior and Textile Design

The type of the work: Master's Thesis

Number of pages: 79 pages, 4 appendices

Year: 2019

ABSTRACT

This research studies the impact of intuition in the creative process of ceramics artist Anu Pentik. The study focuses on the creative process of Anu Pentik concerning her exhibition in Wäinö Aaltonen Museum in 2020. My art process was leading the study with a method known as “practical-led research”.

The primary data for the study is my interview with Anu Pentik in January 2019. I analysed the interview by using several themes. I evaluated the themes in relation with the frame of reference of the study; the theory of creative process as well as the research on intuition and its significance.

The five essential themes of the interview are the following: creative process, artist's experiences and understanding of intuition, conditions enabling intuition, threats in the creative process of an artist and the *flow*-state.

Intuition is an important factor in Anu Pentik's creative process. This study confirms the connection between intuition and *flow*-state and their significance to the creative process of the artist. Self-knowledge and following that the conscious and unconscious understanding of the practices and conventions supporting intuition and *flow*-state are important parts of ways of doing and the creative process of Anu Pentik.

Keywords: flow-state, intuition, creative process, practical-led research, themed interview

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuskysymykset ja aiheenrajaus.....	7
1.2 Menetelmä.....	9
1.3 Aineisto	12
2. INTUITIO OSANA LUOVAA PROSESSIA	14
2.1 Intuitio	15
2.2 Mihin intuitiota tarvitaan	17
2.3 Miten intuition käyttö mahdollistuu.....	19
2.4 Intuition uhat	22
2.5 Asiantuntijuus.....	23
2.6 Älykäs intuitio	25
3. TAITEELLINEN OSA – INTUITIOTA ETSIMÄSSÄ	27
3.1 Anu Pentik – koko kansan taiteilija.....	27
3.2 Taideosuus 1.....	29
3.3 Suunnittelu ja valmistautuminen.....	34
3.4 Taideosuus 2.....	37
4. AINEISTON ANALYYSI – ANU PENTIKIN LUOVA PROSESSI	48
4.1 Kaikki lähtee siemenen ideasta, siitä temasta, mitä haluaa tehdä	50
4.2 Kaikki on siinä niin synkronissa että on vaan niin hyvä olo.....	53
4.3 Tulee hullujakin ajatuksia ja mielikuvia	54
4.4 Tarvin matkan Marrakechiin - värit tekee hulluks siellä.....	57
4.5 Pelkohan on, että jos tekee näyttelyn niin arvostelijat mollaa sen.....	59
5. TULOKSET	61
6. POHDINTA.....	69
 LÄHTEET.....	 72
LIITE 1.	
LIITE 2.	

1. JOHDANTO

Käsittelen pro gradu-tutkielmassani keramiikkataiteilija Anu Pentikin käsityksiä ja kokemuksia intuitiosta. Käsitykset ja kokemukset koskevat näyttelyn tekemistä Wäinö Aaltosen museoon vuodelle 2020. Tutkielmani primääriaineistona on Anu Pentikin haastattelu. Tutkielmani taiteellinen osio koostuu käsin maalatuista keramiikkalautasista. Maalaaminen ohjasi tutkimuksen aiheen ja tutkimuskysymysten äärelle. Maalatessani lautasia Pentikin tehtaalla pääsin lähemmäksi haastateltavan maailmaa.

Menestystä tuovat toimintatavat ovat aina kiinnostaneet minua. Menestys ei tiivisty esimerkiksi ahkeruuteen, vaan työtapoihin, itseluottamukseen ja omaa toimintaa tukevaan lähipiiriin. Aloittelevan tekstiilimuotoilijana haluan tietoa menestyneeltä ammattilaistaiteilijalta, jonka pitkä ura kertoo onnistuneista valinnoista ja työtavoista. Tutkimalla ammattilaista voisin saada uusia näkökulmia, jotka veisivät luovaa prosessiani eteenpäin. Tutkimukseni vastaa osaltaan tähän tarpeeseeni.

Ihmisen ajattelu jakautuu rationaaliseen tietoiseen päättelyyn ja intuitioon. Tietoinen päättely tarkoittaa loogista ajattelua, josta on hyötyä analysoinnissa, fokusoinnissa ja tiedon vertailussa. Intuitio ei ole tietoisin päättelyn vastakohta, vaan se on nopea tiedonkäsittelyntapa, joka tuottaa tietovirtaa ihmiselle tehokkaammin kuin rationaalinen päättely. Jokainen ihminen on intuitiivinen, sillä se on aivojemme luontainen tapa ajatella. Jokainen voi tavoittaa intuition oman herkkyytensä kautta. (Goldberg 1985, 23– 25, 30– 31, 85; Raami & Mielonen 2015, 250.) Intuitio on kiinnostanut minua aina, sillä arjessa käytän intuitiota paljon. En ole kuitenkaan osannut tuoda intuition käyttöä omaan suunnitteluuni ja opiskeluun ja halusin saada siitä lisätietoa. Kokemuksesta tiedän, kuinka innostavaa intuition käyttäminen on arjessa. Sen myötä asiat soljuvat ihmeellisellä tavalla eteenpäin ja intuitiolle pohjautuvat valinnat hämmästyttävät joka kerta.

Pitkän uran luonut suomalainen keramiikkataiteilija Anu Pentik (Eeva Anneli Pentikäinen o.s. Pasi s. 1942 Kuusankoski) on kiinnostanut minua pitkään pohjoisen muotoilijana ja taiteilijana. Anu Pentik perusti Pentik Oy:n yhdessä miehensä Topi Pentikäisen kanssa vuonna 1971. Perehdyin ennen haastattelua taiteilijasta kirjoitettuihin kirjoihin ja

artikkeleihin, sillä halusin tietää enemmän hänen tavastaan luoda keramiikkaa ja etsin sieltä mahdollisia merkkejä intuition käytöstä. Pentik taiteen tekemisen suunnitteluprosessia näin:

”Luomisprosessini kulkee ja kehittyy päässäni päivin ja öin. En liiemmin piirtele tai hahmottele, vaan työstän suoraan materiaaliin. Tekemisen paljous pitää minut vireänä eikä anna tilaa jäädä pohtimaan, että mitäköhän sitä seuraavaksi tekisi. Olen jatkuvassa luomisen tilassa, jonka ansiosta löydän itseni jännittävistä ja arvaamattomista tilanteista. Suunnittelun jäädessä vähemmälle, jää tilaa intuitiiviselle kauneudelle.” (Vuolasto 2017, 91.)

Anu Pentikin elämäntapa on kiinni nykyhetkessä ja juuri tällainen tekeminen voi tarkoittaa sitä, että intuitio on osana tekemistä. Pentikin kuvaus intuition käytöstä kertoo siitä, että ihminen tunnustelee, mikä olisi paras vaihtoehto. Minua kiinnostaa intuitiossa se, miten taitelija kokee intuition vaikuttavan työhönsä ja kuinka merkittävässä roolissa se on luovassa prosessissa. Luovaa prosessia muokkaamalla ja kehittämällä voi vaikuttaa lopputulokseen. Pitkän uran tehneen keramiikkataiteilijan luova prosessi sisältää paljon arvokasta tietoa, jota on tärkeä tutkia ja jäsentää muille esimerkiksi nuorelle muotoilijalla, jolle ei ole vielä laajaa käsitystä mahdollisuuksista ja mahdollisista toimintatavoista. Pitkän uran seurauksena asiantuntijalla on käytössään tietopankki, joka on syntynyt yksittäistapausten summana ja sitä voi käyttää laajojen kokonaisuuksien hallinnassa. Tutkimukseni Anu Pentikin luovan toiminnan analyysina auttaa muotoilijoita omien tapojen kehittämisessä ja vastaa tiedon tarpeeseen suomalaisten muotoilijoiden luovasta prosessista.

Tutkielmassa intuitiolla oli suuri merkitys. Luovuus tarvitsee aikaa ja pakottamatonta tilaa elää ja muovautua. Sitä käytin luonnostellessani ja maalatessani keramiikkaa. Halusin intuition johdattavan suunnitteluani. Kokeilin heittäytymistä uusien mahdollisuuksien keskelle ja laajensin omaa näköalaani: maalasin keramiikka ensimmäistä kertaa elämässäni. Luottamus intuition ja kaiken järjestymiseen oli avaintekijänä kaikessa tekemisessäni. Aloitin tutkielmani keramiikan maalaamisella, joka johdatti minut tutkimusaiheen eli intuition äärelle. Tutkimustani ohjaa siis practical-led research -menetelmä. Keramiikan maalaamisen kautta ymmärrykseni Anu Pentikin työtä

kohtaan syveni. Valitsin useista vaihtoehdoista teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksi tarkastellessani keramiikan maalausprosessia, sillä se on tässä tapauksessa luotettavin tapa saada taiteilijalta tietoa.

Tutkimukseni laajentaa käsitystä intuition merkityksestä muotoilussa ja luovassa prosessissa. Muotoilussa tarvitaan intuition käyttöä uusien materiaalien ja tekniikoiden kehittämisessä ympäristöystävällisiksi ja kestäviksi. Intuitiosta on ainesta yhdeksi tulevaisuuden suurimmista ongelman ratkojista. Eteemme tulee yhä enemmän monimutkaisia ongelmia, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan muutakin kuin rationaalista päättelyä ja intuition avulla voidaan löytää yllättäviä ja uusia vaihtoehtoja. Tällä hetkellä Suomessa suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle ja paljon asiantuntijatietoa katoaa. Tutkimukseni paikkaa osaltaan tätä aukkoa.

1.1 Tutkimuskysymykset ja aiheenrajaus

Tutkimukseni aiheena ovat muotoilija ja keramiikkataiteilija Anu Pentikin käsitykset ja kokemukset intuitiosta luovassa prosessissa. Tutkimus rajautuu vuonna 2020 Wäinö Aaltosen museossa avautuvaan näyttelyyn. Pää tutkimuskysymykseni on: Millainen merkitys intuitiolla on Anu Pentikin luovassa prosessissa Turun Wäinö Aaltosen museon näyttelyn luomisessa? Alakysymyksinä ovat: Millaisia kokemuksia ja käsityksiä Anu Pentikillä on intuitiosta? Kuinka intuitio mahdollistuu Anu Pentikin luovassa prosessissa? Millaisia uhkia Anu Pentikin intuitiolle on?

Tutkielma on rajattu Anu Pentikin kokemuksiin ja käsityksiin intuitiosta vuonna 2020 kesäkuussa avattavan Turun Wäinö Aaltosen museon näyttelyn luovassa prosessissa. Ajallisesti aihe rajautuu näyttelyn ideoinnin aloituksesta vuodesta 2017 vuoden 2019 tammikuulle saakka. Pentik mainitsi aloittaneen näyttelyn suunnittelun vuonna 2017 Petri Niemen tekemässä radiohaastattelussa (Niemi 2018). Tein oman haastatteluni puolestaan tammikuussa 2019. Tässä vaiheessa taiteilija oli jo tehnyt ideoinnin, teeman määrittelyn, luonnoksia, suunnitellut näyttelyn sekä tehnyt taideteoksia näyttelyyn. Näyttelyyn käytettävästä ajasta kaksi kolmasosaa rajautui aineistooni. Haastattelussa tuli esille

Pentikin kokemuksia intuitiosta, jotka ovat merkittäviä hänelle ja jäänet hänelle mieleen. Aiherajaus käsittää näyttelyn ideointi-, suunnittelu- ja tekoprosessin. Näyttelyn loppuun saattamisen rajasin pois, sillä näyttelykokonaisuus ei ollut vielä valmis ja näyttely valmistuu kesällä 2020. Aiheen rajautuminen käsillä olevaan työhön antoi tuoreen näkemyksen Pentikin kokemuksiin. Ajallisesti lähellä oleva tapahtuma lisää haastattelun luotettavuutta.

Tutkielman ulkopuolelle jäävät luovan prosessin muut vaiheet, esimerkiksi erilaisten vaihtoehtojen punninta, lopulliset valinnat ja loppuunsaattaminen. Tutkielman ulkopuolelle jää myös yksittäisten töiden intuition tarkastelu, keskeneräisen näyttelyn yksittäisten teosten äärellä intuitiosta puhuminen ei ollut luontevaa. Tekemisen observoinnin rajasin pois, sillä ulkopuolisena tarkkailijana en olisi voinut nähdä, kuinka taiteilija käyttää intuitiotaan.

Intuitio on sisäinen kokemus, joten vain ihminen itse voi kertoa siitä. Ongelmana on tiedostaako ihminen käyttävänsä intuitiota, jos ei tiedosta niin sitä ei voi suoraan tuoda ilmi haastattelussa. Jokainen kertoo intuitiosta oman tietonsa ja näkökulmansa kautta. Taiteilija valitsi asiat, joista hän kertoi oman muistinsa varassa. Tutkija ei voi tietää jäikö ulkopuolelle tapahtumia ja tilanteita, joita haastateltava ei osannut lukea intuitioksi tai merkityksellisiksi luovalle prosessille. Näyttelyn taideteosten oleminen parhaillaan työn alla mahdollisti luotettavan muistelutilanteen.

Oma hypoteesini ennen tutkimusta oli, että Anu Pentik käyttää työskentelyssään intuitiota. Perehtyminen intuition ja Anu Pentikiin saivat aikaan myös oletuksen, että ideat tulevat hänelle intuitiivisesti. Oletin myös, että hänellä on alansa asiantuntijana käytössään riittävä kokemuksetietopankki, joka mahdollistaa intuition käytön.

1.2 Menetelmä

Tutkielmani lähtökohtana on practical-led research -menetelmä, jossa materiaalisuus ohjasi tutkimusta. Practical-led research -menetelmä tarkoittaa teosjohteista tekemistä (Nimkulrat 2009, 51–54). Tutkimuksessani tämä tarkoitti keramiikkalautasten maalaamista, joka johdatti aiheen, tutkimuskysymysten ja metodin äärelle. Aineistonkeruumenetelmä oli teemahaastattelu. Metodina haastatteluaineiston analyysissä oli teemoittelu eli tarkastelin taitelijan luovaa prosessia sekä millainen merkitys intuitiolla on hänen luovalle prosessilleen vuoden 2020 Wäinö Aaltosen näyttelyn luomisessa (Hirsjärvi & Hurme 2010).

Lähtökohtana oli tuottaa tietoa taidetta tekemällä. Taiteessa tietäminen on erilaista kuin tieteessä. Silloin näkökulma muuttuu ”Ajattelen siis olen” perspektiivistä ”aistin ja tunnen, siis maailma on” näkökulmaan (Anttila 2005, 11). Sen sijaan, että ajattelu ja rationaalinen mieli olisi johtanut tutkimusta täysin, niiden rinnalla oli keramiikkalautasten maalausprosessini, jonka avulla tarkastelin taiteilijan luovaa prosessia.

Silja Nikula on käyttänyt väitöskirjassaan ”Paikan henki. Matkailijan mielikuvasta graafiseksi kuvaksi” practical-based -research menetelmää. Nikulan tutkimusta ohjasi puugrafiikan tekeminen. (Nikula 2012.) Koin Nikulan puugrafiikassa materiaalisuuden olevan oleellisessa osassa. Puugrafiikassa puulevyille kaiverretaan kuvio: puu on tällöin vahvassa roolissa. Keramiikan maalaus eroaa tästä siten, että materiaalisuus ei ole yhtä paljon läsnä. Siveltimellä lasitteen tai vahan maalaaminen keramiikkalautaselle materiaalisuus ei ole läsnä, vaan maalaus: käden ja silmän yhteistyö. Sivellin ohjasi työtä, jolloin käteni eivät olleet materiaalin kanssa suoraan vuorovaikutuksessa, kuten puugrafiikassa.

Nithikul Nimkulrat on käyttänyt väitöskirjassaan ”Paperiness: expressive material in textile art from an artist's viewpoint” practical-led research -menetelmää, jossa materiaalisuus ohjaa tutkimusta. Nimkulratilla oli paperinaru materiaalina, jonka avulla hän tutki ja havainnoi. (Nimkulrat 2009, 51–54.) Nimkulrat on jakanut tekemiseen perustuvan practice-led research tutkimuksensa kolmeen osaan. Ensimmäinen on luova

tekeminen, joka tarkoittaa tekemisprosessia ja sen peilaamista taiteellisiin kokemuksiin. Toinen osa on lukeminen ja tekemiseen liittyviin teorioihin tutustuminen. Kolmas osa on haastattelut ja kyselytutkimukset sekä niiden reflektointi omiin näkemyksiin. (Nimkulrat 2009, 51–54; Mäkelä & Nimkulrat.)

Tutkielmassani etenin Nimkulratin practice-led research menetelmän mukaan (Nimkulrat 2009). Aluksi luovana tekemisenäni oli valmiiden keramiikkalautasten maalaaminen Pentik Oy:llä. Peilasin tekemisprosessia Anu Pentikin kuvailemaan prosessiin, josta olin lukenut häntä koskevasta kirjallisuudesta sekä luovaan prosessiin yleensä. Toisessa osassa luin teoriakirjallisuutta intuitiosta ja luovasta prosessista, minkä kautta näkökulmani taiteilijan luovaan prosessiin avautui uudella tapaa. Ymmärsin, että intuitiolla oli tilaa Pentikin taiteellisessa prosessissa. Tästä muodostui tutkielman kysymykset. Kolmantena osana oli tekemisprosessin kautta syntynyt teemahaastattelu, johon teemat tulivat tekemisprosessin sekä teoriakirjallisuuteen perehtymisen kautta. Omat näkemykseni taiteilijan intuitiosta syntyivät, kun luin Johanna Vuolaston vuonna kirjoittaman ”Palo taiteeseen” -teoksen (2017) sekä Marja-Leena Parkkisen kirjoittaman teoksen ”Saven sytyttämä” (2006) (Vuolasto 2017; Parkkinen 2006).

Intuition teoriakirjallisuutena oli Asta Raamin ”Intuition unleashed: on application and development of intuition in the creative process (2015) ja ”Älykäs intuitio” (2016) sekä Philip Goldbergin ”Intuition voima” (1985) (Raami 2015; Raami 2016, Goldberg 1985). Flow-tilan kirjallisuutena oli teorian kehittäjän psykologian professori Mihaly Csikszentmihalyin teos ”Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu” (2005) (Csikszentmihalyi 2005). Kolmannessa osassa tein teemahaastattelun Anu Pentikistä, teemoittelin haastattelun sekä reflektoin sitä aiempaan tutkimukseen intuitiosta ja luovasta prosessista.

Keramiikkamaalauksen prosessi eroaa tekstiilinsuunnitteluprosessista. Materiaaliltaan keramiikka eroaa tekstiilistä, josta seuraa, että sen kuvioaiheet ovat erilaiset, maalaaminen eroaa teknisesti, jolloin koko luova prosessi on erilainen. Halusin päästä sisälle taiteilijan maailmaa, jotta voisin paremmin ymmärtää ja haastatella häntä. Maalatessani lautasia näin ja koin Pentik Oy:n Posion tehtaan, työyhteisön ja ulkopuolella olevan luonnon rauhan merkityksen kaikelle tekemiselleni. Sama tila toimi taiteilijan

omana työskentelypaikkana ja ympäristönä. Toiminnan kautta tunnustelin tilaa, jossa taiteilija luo näyttelykokonaisuuden ja tekee intuitiivisia päätöksiä. Tämän kokemuksen avulla tein teemahaastattelurungon. Kysymykset teemahaastatteluun syntyivät keramiikan maalauksen ja teoriakirjallisuuteen perehtymisen kautta.

Aineistonkeruumenetelmänäni oli teemahaastattelu. Keramiikkamaalausprosessin jälkeen haastattelin Anu Pentikiä strukturoidun teemahaastattelun avulla Pentik Oy:n tehtaalla. Haastattelu tapahtui Posiolla 21.2.2019. Haastattelumenetelmä oli itselleni luonnollinen tapa hankkia tietoa. Koin osaavani luoda haastateltavalle luotettavan ja lämminhenkisen ilmapiirin, jossa haastateltavan oli helppo olla avoin ja rehellinen vastauksissaan. Haastattelu on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–31).

Puolistrukturoitu teemahaastattelu (Liite 1.) koostui seitsemästä teemasta, joiden alla oli valmiiksi kirjoitetut avoimet kysymykset. Kysymykset oli muotoiltu siten, että niihin oli vastattava useammalla lauseella. Pelkkä kyllä tai ei vastaus ei ollut mahdollinen. Tarkoituksena oli tarkoitus edetä ennalta suunniteltujen teemojen mukaan ja luoda avoin keskustelu haastattelijan ja haastateltavan välille. Kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa haastattelijan on mahdollista painottaa asioita, jotka nousevat haastattelun kulussa esille ja tehdä lisäkysymyksiä. Näin haastattelu syvenee. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 41–47.)

Haastattelemalla keramiikkataiteilijaa hänen intuition käsityksestä ja kokemuksesta, saadaan sellaista tietoa, jota ulkopuolinen ei voi havainnoida. (Anttila 1996, 290.) Jokaisella ihmisellä on oma käsityksensä ja kokemuksensa intuitiosta. Halusin laadullisen aineiston, joten rajasin haastattelun koskemaan yhtä taiteilijaa. Kattavan ja tutkimuskysymysten kannalta tarkoituksenmukainen aineisto voi perustua kapeaan määrään haastateltavia, sillä laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja ymmärtää tiettyä toimintaa, tapahtumaa ja ilmiötä ja näin ollen saada syvää tietoa tutkittavasta asiasta. Yksittäiset ilmiöt voivat myös olla nähtävillä yleisinä ilmiöinä ympäröivässä maailmassa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 25.) Anu Pentikin kokemukset ja käsitykset intuitiosta ja luovasta prosessista voivat olla nähtävillä myös muiden ihmisten kokemuksissa. Tavoitteena oli laajentaa käsitystä intuition merkityksestä muotoilussa ja tuoda esille sen arvo työvälineenä.

1.3 Aineisto

Tutkimuksen primäärilähteenä oli muotoilija ja keramiikkataiteilija Anu Pentikin teemahaastattelu, jonka tein tammikuussa 2019 (AP > SN 21.1.2019). Tapasin Pentikin kolme kertaa ennen varsinaista haastattelua. Tällöin suhteeni haastateltavaan syventyi ja molemminpuolinen luottamus kasvoi, jolloin haastattelutilanne oli luonteva. Taiteellinen osa puolestaan koostuu kahdeksasta käsinmaalatusta keramiikkalautasesta. Lautaset maalasin Pentik Oy:llä kevään ja syksyn 2018 aikana.

Aiheena intuitio on haastava, sillä se voidaan käsittää eri tavoin. Erilaiset sanat ja ilmaisut antavat viestin intuition käytöstä. Esimerkiksi intuitio voidaan käsittää arkikielessä mututuntumana ja vailla perusteita olevana tuntemuksena. Tämän vuoksi intuition teoriatuntemus on tärkeää, jotta haastatteluaineistosta voi erottaa todellisen intuition. Tällöin kiertoilmaukset ja kiertokysymykset ovat parempi ja luotettavampi lähestymiskulma asiaan. Haastattelun haasteina on olla kuuntelija, olla herkkänä haastateltavan puheelle sekä saada haastateltava kertomaan avoimesti asioista, jotka koskevat hänen luovaa prosessiaan ja siihen positiivisesti vaikuttavia seikkoja, joita taiteilija saattaa pitää henkilökohtaisena tietona.

Tutkimuksen keskeiset käsitteet olivat: Flow-tila, intuitio, luova prosessi, practical-led research, teemahaastattelu. Flow-tilasta kerroin taiteellisessa osassa ja analyysissä sekä tuloksissa. Intuitiosta ja luovasta prosessista kerroin teoriataustassa. Practical-led research -menetelmästä ja teemahaastattelusta kirjoitin johdannossa.

Anu Pentikiin tutustuttavana sekundäärilähteenä olivat taiteilijasta tehty aiempi kirjallisuus. Näitä olivat Eero Niinikosken ja Johanna Vuolaston toimittama teos ”Anu Pentik – Suku Park Vuoropuhelu/Dialogue”, Johanna Vuolaston vuonna kirjoittama teos ”Anu Pentik. Palo taiteeseen” sekä Marja-Leena Parkkisen kirjoittama elämäkertamainen teos ”Anu Pentik. Saven sytyttämä” (Niinikoski & Vuolasto 2012; Vuolasto 2017; Parkkinen 2006). Aineisto toimi teemahaastattelun pohjana kartoittaen tietoa Pentikin työtavoista ja luovasta prosessista.

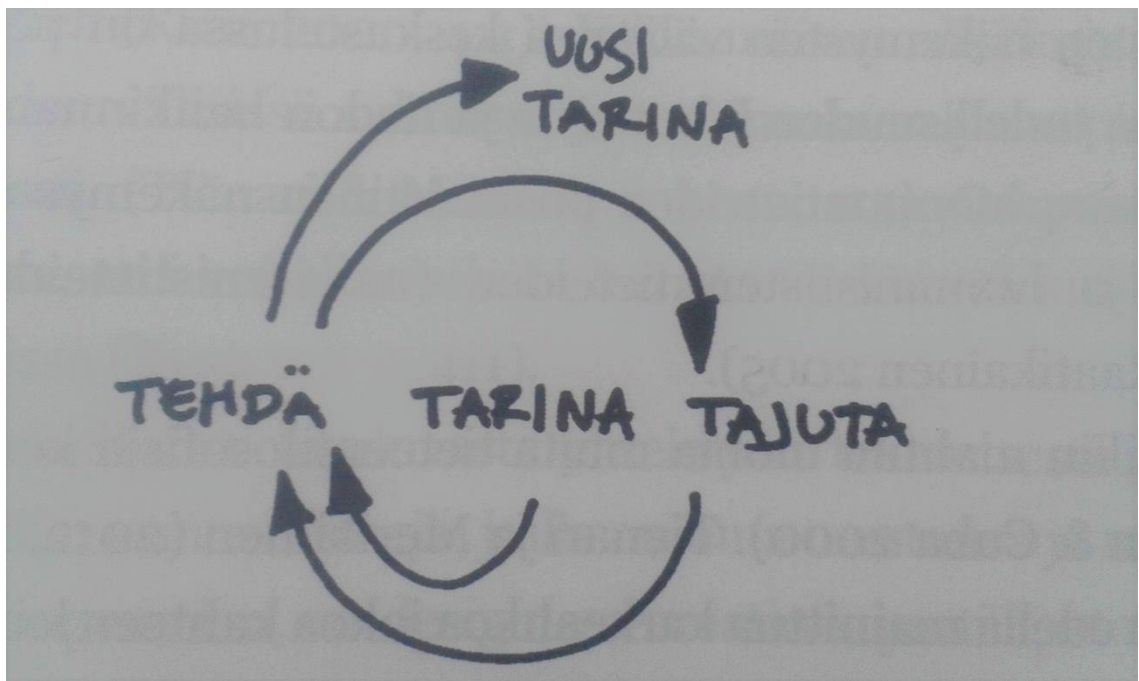
Anu Pentikiä koskevia tutkimuksia olivat Raisa Pentikäisen Lapin yliostoon tehty Pro gradu vuodelta 1998 Tuotemerkin identiteetti menestyvän merkin perustekijänä: case: Pentik, Karjalainen Sanna on kirjoittanut Pro gradun Mielikuvien haltuunotto suunnittelutyöhön: Hankesuuntautunut tutkimus Pentik-ilmiöstä vuonna 2001 ja Ellinoora Ikäheimon Pro gradu Mitä sisustustuotteet kertovat arktisuudesta? Case Pentik Oy vuonna 2015 (Pentikäinen 1998, Karjalainen 2001; Ikäheimo 2015). Kaikki tutkimukset keskittyvät Pentik Oy:n toimintaan, eikä yksikään tutkimuksista keskity keramiikkataiteilija Anu Pentikin suunnitteluprosessiin tai luovaan prosessiin.

Työskentelymetodini pohjautui puolestaan practical-led research-menetelmäksi. Silja Nikula on käyttänyt väitöskirjassaan ”Paikan henki. Matkailijan mielikuvasta graafiseksi kuvaksi” practical-based research -menetelmää, jonka avulla tein menetelmärajausta (Nikula 2012). Nimkulrat on kirjoittanut väitöskirjan ”Paperiness : expressive material in textile art from an artist's viewpoint”, jossa hän avaa myös practical-led research käsitettä, joka oli apuna menetelmärajaukseni teossa (Nimkulrat 2009). Teemahaastattelussa käytin alan kirjallisuutta lähteenä, kuten Eskola ja Suorannan ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen” sekä Ruusuvuori Johannan ja Tiittula Liisan teosta ”Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus” (Ruusuvuori & Tiittula 2005).

Luovasta prosessista ja intuitiosta kertovaan teoriapohjaan käytin etenkin Asta Raamin kirjoittamaa väitöskirjaa ”Intuition unleashed: on the application and development of intuition in the creative process” sekä teosta ”Älykäs intuitio ja miten käytämme sitä” (Raami 2015; Raami 2016). Intuition teoriakirjallisuutena olivat myös Goldberg Philipin ”Intuition voima” ja Bastick Tonyn ”Intuition. Evaluating the construct and its impact on creative thinking” teokset (Goldberg 1985; Bastick 2003). Luovan prosessin tutkija Nigel Crossin kirjallisuutta sekä Ilkka Kettusen väitöskirjaa käytin luovan prosessin teoriaosassa (Cross 2011; Kettunen 2013). Teoriaosassa esiintyy myös muita lähteitä.

2. INTUITIO OSANA LUOVAA PROSESSIA

Luovan prosessin määritelmä on: Luova prosessi kattaa koko näyttelyn ideointi-, luonnostelu-, suunnittelu- ja tekemisprosessin. Suunnitteluprosessi kuvaa suunnitteluvaihetta. Luova prosessi kuvaa taiteen tekemistä, kun muotoiluprosessi kuvaa teolliseen tuotantoon keskittyvää asiakaslähtöistä suunnittelua. Taiteen tekeminen on luomista ja siinä asiakasta ei tarvitse ottaa huomioon samalla tavalla. Luova prosessi ei ole vain sitä, että kuinka hyvin osaa seurata jotain luovan työn kaavaa alusta loppuun, vaan tarvitaan herkistymistä intuitiolle eli pienille ympäristön tuomille vihjeille.

Kuva 1. Ilkka Kettusen muotoiluprosessin malli.

Ilkka Kettusen muotoiluprosessin malli (kuva 1.) osoittaa hyvin luovan prosessin vaiheita ja kuinka tekemisellä on siinä merkityksellinen paikka jokaisessa kohdassa (Kettunen 2013, 17). Malli on kehitetty teollisen muotoilun suunnitteluprosessin lähtökohdista käsin. Kettusen malli toimii hyvin myös taiteellisen tekemisen toimintaa kuvaavana etenkin Anu Pentikin kohdalla. Kuviosta puuttuu ainoastaan intuition merkitys luovalle prosessille, mikä on merkityksellisessä asemassa taiteilijan luovassa prosessissa. Intuitio ei ole luovan prosessin yksi osa, vaan se on mukana jokaisessa luovan prosessin osassa. Intuitio on koko Kettusen muotoiluprosessin mallin ympärillä vaikuttamassa.

Professori Nigel Cross on tutkinut muotoilijoiden tapaa lähestyä ongelmaa ja mainitsee, että muotoilija etsii ratkaisua tekemisen kautta ongelman syvällisen analysoinnin sijaan. (Cross 2011, 121.) Käsityksessään Cross lähestyy intuition käytön mahdollisuutta ongelman ratkaisijana. Intuitio on olennainen osa luovaa prosessia (Goldberg 1985, Bastick 2003, 309).

Crossin mukaan sellaiset muotoilijat menestyvät, jotka eivät keskity liikaa keräämäänsä aineistoon. He muodostavat työstä haasteen ja ongelman analysoinnin sijaan he keskittyvät ratkaisuehdotuksien löytymiseen tekemisen avulla. (Cross 2011, 121.) Juuri tällaisessa tekemisen tavassa intuition käyttö mahdollistuu ja on tärkeä osa luovaa prosessia.

2.1 Intuitio

Ihmisen ajattelu jakautuu rationaaliseen tietoiseen päättelyyn ja intuitioon. Tietoinen päättely tarkoittaa loogista ajattelua, josta on hyötyä analysoinnissa, fokusoinnissa ja tiedon vertailussa. Intuitio ei ole tietoisin päättelyn vastakohta, vaan se on nopea tiedonkäsittelyntapa, joka tuottaa tietovirtaa ihmiselle tehokkaammin kuin rationaalinen päättely. Jokainen ihminen on intuitiivinen, sillä se on aivojemme luontainen tapa ajatella. Jokainen voi tavoittaa intuition oman herkkyyden kautta. (Goldberg 1985, 23–25, 30–31, 85 & Raami & Mielonen 2015, 250.) Nykyaikana tietoinen päättely saa paljon tukea ja sitä pidetään uskottavana tapana perustella valintoja.

Keskittyminen ja intuitio vaativat kaikkien aistien käyttämistä, jolloin yksinolo on hedelmällisintä aikaa välittää ideoita mieleen. Tällöin itsetuntemus on avain sisäisen tiedon äärelle virittäytymisessä. Yksin ollessa on helpompi kuunnella itseään ja sisäistä viisauttaan, kun jokapäiväisen elämän vaateet ja ärsykkeet eivät vie huomiota itsestämme. (Pinkola Estes 2014.) Jokaisella meillä on erityislaatuisia, jäljittelemättömiä lahjoja, joita ei voi kopioida. Niiden luokse pääsee ainoastaan suuntaamalla syvälle omaan mieleen, mikä vaatii yksinäisyyttä ja hiljentymistä oman itsen äärelle.

Intuitiolla on eri muotoja ja tutkijoiden mukaan ne pohjautuvat erilaisiin ajattelun prosesseihin. Ne ovat osittain päällekkäisiä sekä limittyvät toistensa kanssa. Intuitio jakautuu arki-intuitioon, älykkääseen intuitioon, asiantuntijan intuitioon sekä visionääriseen intuitioon. Arki-intuitiota käytetään arjen ratkaisuja tehdessä kotona ja vapaa-ajalla esimerkiksi niin, että intuitio kertoo kaupassa ostettavan erityistarvikkeita ja yllättäen illalla ovikello soi ja yllätysvieraat tulevat kylään. Älykästä intuitiota käytetään luovuutta vaativissa ajattelutoiminnoissa ja päätöksenteossa ja se on punnittua ja valikoitua intuitiota. (Raami 2016, 18–19.) Eli käyttäjä osaa arvioida sen luotettavuuden sen myötä, että tuntee itsensä ja oman intuitionsa käytön. Asiantuntijan intuitio koostuu alitajunnan tietopankista, meta-tason ajattelusta, hiljaisesta ja kehollisesta tiedosta, hahmotunnistuksesta ja havaintojen vertaamisen muistojäljestä sekä tiedon automaattisesta jäsentymisestä. Asiantuntijaintuitio on hallussa pitkän uran tehneillä erikoistuneilla ammattikunnan harjoittajilla. Visionäärinen intuitio koostuu asiantuntijuuden ylittymisestä, ekstrakognitiivisesta ajattelusta, visualisointia hyödyntävistä ajatusrakenteista, epätavallisesta tietämisestä sekä yhteydestä kohteen kanssa. Visionääristä intuitiota käyttävät esimerkiksi Nobel-palkitut ihmiset. (Raami 2016, s. 179–180.)

Intuitiota voidaan tutkia käsitteellistämisen kautta ja intuition kokemusta voidaan tutkia ennen ja jälkeen intuitiivisen hetken. Intuition avulla saatuja lopputuloksia voidaan tutkia ja arvioida. (Raami 2016, s. 114–115.) Intuitiota tutkivat monet eri tiedonalat, esimerkiksi filosofia, biologia, fysiikka, psykologia, neurotiede, kasvatustiede, innovaatiotutkimus, designitutkimus sekä liiketalouden tutkimus. Jokaisella tiedonalalla on oma näkökulma, käsitteet ja tutkimusmenetelmät. Monialaisen tiedon avulla voi rakentaa parempaa ymmärrystä intuitiosta, vaikka aina nämä eri alojen tiedot eivät sovi toisiinsa.

Intuitioon vaikuttavat yksilön uskomukset, maailmankatsomus ja ympäristön tuki. Se saako ihminen ympäristöstään tukea vaikuttaa hänen uskallukseensa käyttää sisäistä tietoaan. Intuitio on hiljaista ja sanatonta tietoa, joka perustuu aiemmin opittuun ja koettuun tietoon. Intuitiivinen tietäminen on välitöntä, assosiatiivista ja perustuu tiedostamattomiin tietorakenteisiin. (Goldberg 1985, Raami 2016, 17.)

Intuition tunnistaminen on tärkeää, kun haluaa aloittaa intuition käytön. Intuitio voi olla tuntemus, ääni, haju, valaistumiskokemus tai hento aavistus. Moni kuvaa intuition kokemusta kirkastumisena, lampun syttymisenä, välähdyksenä. (Raami 2015, 148–150.) Keveys ja pakottomuus ovat intuitiolle ominaista. Muotoilijat kertovat työskentelevänsä mahdollisimman pitkään sanojen kanssa ennen idean puhkeamista visuaaliseen muotoon, jotta työn olennaisin ydin kirkastuisi ilman kuvallista ajattelua ja hahmon antamista. Näin ollen idea saa rauhaa ja selkeyttä jalostua oikeaan muotoon. (Goldberg 1985, 157; Raami 2015, 152.) Tärkeintä intuition tunnistamisessa on oman itsetuntemuksen kehittäminen ja sille herkistyminen – ainoastaan itse voi lopulta tietää, mikä on intuitiivista tietoa. Seuraavissa kappaleissa kerron intuition merkityksestä ja käytöstä sekä sen eri muodoista, jotka ovat oleellisessa osassa taiteilijan ja muotoilijan luovassa prosessissa.

2.2 Mihin intuitiota tarvitaan

Intuitio on korvaamaton apu monimutkaisia ongelmia ratkottaessa. Mahdottomilta näyttävien ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan parempaa ajattelua ja kykyä hyödyntää älykästä intuitiota (Raami 2016, 55–56). Muotoilussa ja taidetta tehdessä tehdään ongelmanratkaisua. Tällöin intuition käyttö työvälineenä koko luovan prosessin ajan on uusia mahdollisuuksia luova. Muotoilun tarkoitus on luoda parempia tuotteita, jolloin intuitio mahdollistaa täysin uusien ideoiden kehittämisen tuotteiksi. (Bastick 2003, 309–321.)

Muotoilijoiden ja muiden luovien alojen asiantuntijoiden tapa ratkaista ongelmia eroaa muiden alojen asiantuntijoiden tavasta. Perinteinen suunnitteluprosessi etenee seuraavalla tavalla: määritellään tietty tavoite eli ongelma mahdollisimman selkeästi, rakennetaan suunnitelma ja toteutetaan suunnitelma askel kerrallaan mahdollisimman nopeasti. Ongelmaa lähestytään soveltamalla vaivattominta lähestymistapaa ja saamaan toimivin tulos mahdollisimman nopeasti. (Raami 2015, 141.) Intuition kautta hahmottuva lähestymistapa on erilainen. Askeleiden kurinalaisen toteuttamisen sijaan huomion rajaus tähän hetkeen ja intuition kuuntelu ovat keskiössä. Liian tarkoin ja konkreettisesti rakennetut askelmat rajoittavat ajattelua ja kaventavat huomiokykyä, jolloin rationaalinen mieli sivuuttaa ympärillä avautuvat vaihtoehdot. Päämäärä on hyvä olla olemassa, jotta

tietää mihin suuntaan on menossa ja se antaa motivaation tekemiselle. (Raami 2016, 80–81.)

Luovien alojen asiantuntijat käsittelevät kaikkia ongelmia huonosti määriteltynä ongelmina. He keskittyvät ongelman analysoinnin sijaan ongelman ytimen hahmottamiseen ja samanaikaiseen ideoiden kehittelyyn (Cross 2011, 121). Luonnostelu helpottaa ongelman ytimen hahmottamista ja auttaa kokonaisuuden kirkastamisessa sekä uusien ideoiden syntyemisessä. Kyseessä on iteratiivinen, syklinen prosessi, jonka vuoksi luovilla aloilla asiantuntijuus on erilaista kuin tieteellinen tai tekninen ongelmanratkaisu. (Raami 2016, 141.) Tutkimukset osoittavat, että onnistunut design perustuu kykyyn rajata ongelman ydin ja ajatella joustavasti (Cross 2011, 142). Mikä tarkoittaa, että luovassa prosessissa hyödynnetään intuitiota ja erilaisia ajattelun tapoja. Usein tätä ei painoteta tai ole ollenkaan näkyvillä luovan prosessin kuvioissa, kuten Kettusen muotoilun kaaviossa. Vallalla on rationaalista ajattelua tukevia kaavioita. Pentikin aiemmissa haastatteluissa korostetaan hänen taiteen tekemisessään merkitykselliseksi ahkeruutta ja kovaa työn tekoa. Ne eivät korreloi intuition käytön kanssa, sillä intuition käyttö mahdollistaa asioiden etenemisen itsestään.

Täysin uuden asian ideoinnista täytyy käyttää visionääristä kykyä, mikä vaatii luopumista totutuista ajattelumalleista ja kaavoista. Visionääriset ratkaisut eivät synny olemassa olevia asioita uudelleen yhdistelemällä tai perustu laskelmiin nykytilanteesta. Meidän rationaalinen mielemme on visionäärisen ajattelun esteenä. Ajatteleminen lähtökohtaisesti kysymyksiä ja ratkaisuita sen pohjalta, minkä tiedämme mahdolliseksi. Emme kykene ajattelemaan vaihtoehtoa, mikä on mahdoton. Uuden idean luomiseen tarvitaan monialasta tietoa ja osaamista, yhdessä rakentamista, herkkyyttä huomata ja erottaa merkityksellinen, rohkeutta kokeilla järjetöntä ideaa. Tämä kaikki on älykkään intuition ja käyttöä, sillä intuitio on se, joka laajentaa näkökulmaa ja ratkaisuvaryyttä. (Raami 2016, 57.) Globaalissa maailmassa ideat ja inspiraation lähteet alkavat olla samoja kaikille, tällöin syntyy ongelma siitä, kuka enää keksii täysin uutta ja mullistavaa. Inspiraation painopiste ulkoisesta maailmasta tulee siirtää ihmisen sisäisen maailman kuunteluun.

Luovien ideoiden syntyä on yritetty tukea erialisin menetelmin ja tekniikoin työelämässä, mutta kuinka moni ideoista on oikeasti syntynyt ideointiriihessä tai brainstorming-sessiossa? Mikäli luovuutta halutaan aidosti ja radikaalisti edesauttaa painopiste tulee siirtää ihmisen luovuuden sisäisten mekanismien tukemiseen: miten jokin itsessä alkaa virrata, yhdistyä tai kirkastua. (Raami 2016, 118.) Muotoilualan koulutuksessa ja työpaikoilla tulisi ymmärtää luovuuden mahdollistavat tekijät, joissa intuitio on kärjessä.

Tärkeä osa oppimisesta saadaan kokemusperäisen tiedon kautta eli se pohjautuu ihmisen omaan elämään ja aiempiin kokemuksiin. Suuri osa arjen tiedoista ja taidoista opitaan kokemusten kautta. Tehokas oppimisen muoto on tekemällä oppiminen, etenkin yhdistettynä mestari-kisälli-tyyppiseen toimintaan. Kokemusperäisen tekemisen kautta siirtyy paljon sanatonta tietoa. Yhdessä tehdessä opitaan tarkkailemalla, matkimalla, virheitä korjaamalla ja yhdessä keksimällä. Asiantuntemus ja toimivuus käytännössä korostuvat kokemusperäisen tiedon arvioinnissa. (Raami 2016, 22.) Esimerkiksi Anu Pentikin alkuvaiheet urallaan perustuivat kokemusperäisen tiedon kautta oppimiseen, kun tehtaalle palkattiin ulkopuolisia ammattilaisia suunnittelemaan ja opettamaan keramiikkamalliston tekoa. Teoreettisessa oppimisen tavassa intuitiosta ei kerrota. Tekemisen kautta oppimisessa intuition käyttö tulee esille, vaikka sitä ei suoraan esitetä.

2.3 Miten intuition käyttö mahdollistuu

Oleellisin asia on tiedostaa kuinka intuitiota voi alkaa kuunnella ja käyttää, sillä intuition viestit on helppo sivuuttaa. Eli ihminen kuulee kyllä intuition viestit, mutta ei toimi sen mukaan (Goldberg 1985, 134). Sen jälkeen on hyvä tietää, että tietynlaiset asiat tukevat intuition ilmenemistä, vaikka lopulta jokaisen on löydettävä omat tapansa. Intuitio on tietämistä, sillä on luonnollista, että tieto on koko ajan läsnä ja olemassa. Meidän täytyy vain järjestää itsemme eli egomme ja yksilömielemme pois tämän tiedon edestä. Kun näin tekee, lakkaa olemasta erillinen ja intuitio virtaa vapaasti. (Peirce 2018; Bastick 2003, 235.)

Luominen vaatii tilaa olla yksin, sillä yksin vietetty aika on hedelmällisintä ideoiden virtaamisen aikaa. Sisäiseen tietoon on helpompi saada yhteys, kun tuntee itsensä

(Goldberg 1985, 15 & 154, Goleman 2003, 79–80 & 191). Keskittyminen ja intuitio vaativat kaikkien aistien käyttämistä, jolloin rauhallinen tila ja oman itsen kanssa oleminen on suotuista paikka ideoiden syntymiselle, jolloin rauhallista omaa aikaa on vaalittava. (Goldberg 1985, 151.) Intuitioon virittyminen on matka kohti yhteen tuomista ja yhdistynyttä tietoa Millenium-palkittu Frances Arnold korosti joukkoälyä ongelmanratkaisussa (Raami 2016, 188–189). Yhteistyön tekeminen eri ihmisten ja alojen kanssa on tärkeää luovassa prosessissa. Suomessa muotoilijat nostetaan esille yksin puurtajina, vaikka todellisuudessa yksi ihminen ei ole niin oivaltava keksijä kuin työryhmät, joissa vastualueet jakautuvat.

Oman intuition äärelle löytää, kun antautuu hetken vietäväksi ja päästää irti pakotteista ja ulkoa päin asetetuista työtavoista. On tärkeä löytää ja tunnistaa oman sisäsyntyisen tapa tehdä, silloin saa yhteyden itseensä ja todellisia sisäisiä voimiaan käyttöön. Samoin omia rajoittavia uskomuksia raivaamalla voi löytää uusia ulottuvuuksia omaan sisäiseen tietämiseen. (Goldberg 1985, 154–156, Raami 2016, 124&187.) Tähän tilaan pääseminen vaatii virittäytymistä ja valmistautumista. Ja se tapahtuu konkreettisia tekoja tekemällä. Näitä ovat esimerkiksi kävely, juokseminen, meditointi, itsensä kanssa keskustelu, kalastus, yhteen tekemiseen keskittyminen joksikin aikaa (Bastick 2003, 268, 278). Niiden avulla ihminen pääsee lähemmäksi itseään kuuntelun ja yksinolon kautta.

Lisäksi myös unen ja valveen rajatilat, bussissa matkustaminen ja suihkussa virkistäytyminen ovat tehokkaita keinoja herätellä intuitiota (Bastick 2003). Yhdistävä tekijä näille on mielen vapaa vaeltelu, ajattelusta pakoton tila. Leppoisa olotila sallii mielelle vapaan erilaisten ideoiden yhdistelyn. Intuitio tapahtuu tietoisten ajatusten ja kokemusten välissä, joissa rationaalinen ajattelu saa rutiininomaista tekemistä ja intuitiivinen mieli sallii ajatusten vapaan leikin (Goldberg 1985, 158–159, Raami 2016, 23). Intuitio saa näin ollen vapaasti hakea, yhdistellä ja suodattaa kaikkea, mikä mahdollisesti liittyy päämäärän saavuttamiseen.

Luottamus piilevään onnistumiseen epäonnistumiselta näyttävässä tilanteessa on avain intuition kuuntelulle. Asiat menevät juuri nyt oikein, vaikka ne eivät mene niin kuin suunnittelin ja kuvittelin. Vaikea tilanne kutsuu kehittämään ajattelua ja toimintaa kohti uutta suuntaa. Se haastaa luomaan uusia yhteyksiä aivoissa. (Raami 2016, 204.)

Keskittyminen ja oman mielen hallinta ovat keskeisiä tekijöitä hyvään suoritukseen pyrkiessä. Paineen alla työskentely vaatii hyvää henkistä joustavuutta ja erinomaista keskittymiskykyä.

Hyvällä tuulella muistamme paremmin asioita, teemme parempia ratkaisuja, emme jähmety kohdatessamme esteen ja otamme suurempia hyviä riskejä. Ja jos hyväntuulisena epäonnistumme, se ei vaikuta niin paljon kuin huonolla tuulella ollessamme. Huonotuulisuus painottaa muistia negatiivisuuteen: ohjaa pelokkasiin varovaisiin päätöksiin, kaventaa ajattelua, jäykistää ongelmanratkaisuprosessia sekä tekee epäonnistumisista katastrofeja. (Goldberg 1985, 155; Goleman 2003, 115–116.) Rajoittavista uskomuksista luopuminen ja mielikuvaharjoittelu ovat tutkitusti osoittautuneet aktivoivan aivoja samaan tapaan kuin todellinen tapahtuma (Virolainen & Virolainen 2016, 121–125). Leikkimielinen asenne helpottaa vaikeassa tilanteessa intuition esille nousemista. Silloin järkijäätelu väistyy, mielikuviutus ja laaja mahdollisuuksien kirjo tulee esille ja näin ollen ratkaisu voi löytyä (Bastick 2003, 380). Ratkaisu ei ole vaikeasti saavutettavissa, kuten olemme tottuneet uskomaan. Se löytyy helpon ja mukavan asennoitumisen kautta. Kova työ ei takaa parasta lopputulosta.

Intuitio mielletään yleensä sattumanvaraiseksi tapahtumaksi, mutta sitä se ei ainoastaan ole. Filosofi Esa Saarinen puhuu virittäytymisen tilasta, jossa teemme huippusuoritukset ja siitä, että on tärkeää virittäytyä tähän tilaan. Luoda tilaa sille, että jotain voi alkaa syntyä. (Raami 2016, 102.) Asioiden valmistelu ja tilanteisiin valmistautuminen ovat suuressa roolissa. Valmistautuminen voi olla työpöydän siivoaminen viikon päätteeksi, jotta viikonlopun aikana rationaalinen mieli vapautuu työtehtävistä ja intuitiivinen mieli pääsee töihin. Kun annamme mielellemme selkeän tavoitteen ja keskitymme sen jälkeen esimerkiksi viikonlopun viettoon, intuitiivinen mieli alkaa työskennellä tavoitteen ratkaisemiseksi. Tätä kutsutaan intentionaaliseksi intuitioksi ja se on mahtava voimavara työssä. (Goldberg 1985, 158–159; Raami 2016, 172–176.)

Sisäisten edellytysten lisäksi intuition mahdollistuminen vaatii ulkoisia ehtoja ja toimintatapoja. Yleensä juuri ulkoisten konkreettisten tekojen kautta intuition ääni on helppo saada kuuluviin: lähtemällä kesken työpäivän ulos kävelyille tai pitämällä kymmenen minuutin meditaatiohetken. Se auttaa rationaalista mieltämme vapautumaan

jatkuvasta ratkaisujen antamisesta ja näin ollen vapauttaa tilaa intuitiolle. Yksinolemissen lisäksi ympäristö voi tukea tai heikentää keskittymistä. Työyhteisössä epäonnistumisen hyväksyminen sekä intuition tiedostaminen vahvistavat intuition käyttöä. Toimivat työrutiinit ja hyvä yhteishenki luovat tilan intuitiolle.

Olemme kasvaneet kulttuurissa, jossa rationaalista päätöksentekoa ihannoidaan ja tuetaan. Aivot ja pää ovat kaikkien päätösten ydin. Vapautuminen aivo- ja pääkeskeisyydestä avaa oven intuitiolle. Intuition kuuntelemista voi harjoitella siirtämällä havainnoinnin keskuksen päästä kehoon, sydämeen tai maksaan. Tunnustella mille minusta tämä vaihtoehto tuntuu sydämessä. Seuraava kappale avaa intuition uhkia, sillä jos niitä ei eliminoi, voi koko intuition kuunteleminen olla mahdotonta.

2.4 Intuition uhat

Intuition uhat ovat juuri niitä asioita, joista täytyy pyrkiä eroon, kun haluaa saada kosketuksen intuitioon. Rationaalinen mieli on suurin uhka intuitiolle. Aina, kun mieli vastustaa ideaa tai asiaa on tärkeää kiinnittää huomio vastustavaan asiaan. Mitä enemmän mieli vastustaa, sitä tarkemmin intuitiota kannattaa kuunnella. Intuition kohdalla emme opi lisää, vaan opimme päästämään irti rajoittavista uskomuksista koskien itseämme tai ympäröivää maailmaa ja näin vapautamme havainnointikykyämme täyteen potentiaaliin. Asiat, jotka näemme mahdottomina ovat meille mahdottomia. Näkökulmaa laajentamalla mahdollisuuksien määrä kasvaa. Pelot ja toiveet vinouttavat intuitiota. Esteettömästi virtaava intuitio on oikeaa intuitiota. Ja silti tulee muistaa, että myös intuitio voi ohjata epäonnistumisiin, sillä mikään maailmassa ei johda takuuvarmaan onnistumiseen. (Goldberg 1985, 26–27; 154–155.)

Jatkuva epävarmuus, epäonnistumisen pelko ja varmojen, toimivien ratkaisujen pakonomainen valinta on ristiriidassa intuition luonteen kanssa. Jos tahtoo löytää uutta, täytyy uskaltaa olla eksyksissä ja epävarmuudessa. Uutta etsiessä ei ole aina tarkkaa päämäärää. Kielteisillä tunteilla on lamaannuttava vaikutus ajatteluun. (Goleman 2003, 108; Goldberg 1985, 154.) Vahvat kielteiset tunteet varastavat huomiokyvyn ja häiritsevät sen suuntaamista. Tällaiset tunteet estävät keskittymisen ja vaikuttavat työmuistiin, jonka

ominaisuus on kyky pitää sen hetkisen tilan tiedot käsillä. Työmuistin paikka on etuaivolohkossa, siellä, missä järki ja tunteet kohtaavat. Paremmen kaipuu ja ylivertaisuuden tavoittelu vievät meitä kauemmaksi intuitiosta. Ulkopuolelta sanellut ihanteet ja päämäärät tai muiden tavoitteiden omaksuminen ovat esteenä oman sisäisyyden, intuition löytymiselle. Oman erillisyyden korostaminen ja itsekeskeisyyden korostaminen ovat intuitiosta erottavia tekijöitä. Suorituskeskeiset arvot johtavat intuition näkökulmasta köyhdyttävään ajatteluun ja ympäristöön, jossa tietämisen rikkaus kapenee ja ajautuu kapeaan näkökulmaan. Kilpailun ja itsekeskeisyyden sijaan erilaisuuden arvostus ja yhteyden rakentaminen monimuotoisuutta kohti johtaa ryhmän viisauteen. (Raami 2016, 188–189.) Intuition kuuntelu vaatii nöyryytystä sille, ettei tiedä, mitä tämän vaiston seuraamisesta seuraa. Se ei ole varmaa samalla tavoin kuin rationaalinen mieli pääättelee, että tämä ratkaisu tuo mahtavan voiton ja näkyvyyden minulle ja yrityksellemme. Intuition käyttämisessä täytyy päästää kontrollista irti ja nöyryyä epäonnistumaan, vaikka epäonnistuminen on yhtä todennäköistä myös silloin, kun käyttää rationaalista päättelyä.

Jos on vaikeuksia luomisessa, tukkeutunut suhde itsen tai ympäristön, ihmisten ja olosuhteiden kanssa voi olla syy tähän. Luomisprosessi on herkkä muiden hyökkäyksille ja itsensä vähättelylle, jolloin rauhallista omaa aikaa on vaalittava. (Raami 2016, 134–135.) Uhkien olemassaolon tiedostaminen on avain niiden määrän vähentämiseen. Erityisesti asiantuntijat tiedostavat selkeästi työnsä uhat ja pyrkivät minimoimaan ne. Asiantuntija on kehittynyt käyttämään intuitiotaan tietoisesti ja tiedostamattaan. Seuraavassa kappaleessa kerron asiantuntijuudesta ja millainen osa intuitio on siinä.

2.5 Asiantuntijuus

Asiantuntija käyttää intuitiota helposti tietämättään, sillä hänen tietokokonaisuutensa mahdollistavat intuition käytön. Ruotsalaisen psykologin K. Anders Ericssonin mukaan asiantuntijuus on minimissään kymmenen vuoden aktiivista ja sitoutunutta harjoittelua vaatinut kehittyminen, mikä vaatii 10 000 tuntia aktiivista paneutumista yhteen asiaan. Tämän jälkeen asiantuntijuus kehittyy, kun työskennellään saman asian parissa. Asiantuntijuuteen yhdistetään myös innostus ja kiinnostus asiaan. (Gladwell 2010, 27–

29.) Anu Pentik on innostunut ja kiinnostunut kehittämään omaa osaamistaan ja mainitsee, että keramiikka on niin haastava materiaali, että siinä voi kehittyä jatkuvasti vielä viidenkymmenen työvuoden jälkeenkin (Vuolasto, 2017, 78). Asiantuntijuuden mittarilla Pentik on oman alansa asiantuntija. Hän on hyödyntänyt muilta saamaansa tietotaitoa alkuvuosinaan perustaessaan yritystä.

Asiantuntijoiden intuitiolle ja ajattelulle on tyypillistä hahmottaa laajoja kokonaisuuksia, vaikka syvälinen tietämys perustuu lukemattomiin yksittäisiin tapauksiin (Raami 2016, 178). Asiantuntijan intuitio on sitä, että alati muuttuvasta ympäristöstä kootaan havaintoja yhteen, jäsennetään, vertaillaan ja ryhmitellään luovasti. Asiantuntijan tietämiselle on tyypillistä, että prosessointi tapahtuu ei-tietoisesti ja tiedon alkuperää sekä sen muodostumista on mahdotonta sanoa. (Raami 2016, 84.) Tällöin asiantuntijalle voi tulla olo, ettei minun tarvitse suunnitella mitään, kun ideat, visiot ja valmiit ratkaisut tulevat mieleen. Tietoisuuteen tulee tuntemuksia, olotiloja, näppituntumia, signaaleja tai tilannekohtaista tulkintaa, jolloin on helppo sanoa, mikä idea jatkuu ja mikä pois. Aloittelijan tai lyhyen työuran tehneen ihmisen on paljon vaikeampaa tehdä valintoja, sillä tällaisia viestejä ei tule hänen tietoisuuteensa. Asiantuntijan valinta osuu myös todennäköisimmin oikeaan kuin ei-asiantuntijan.

Keskittymisen ja mielenhallinnan kautta voi opetella olemaan läsnä tässä hetkessä, sillä läsnäolon kautta olemme avoimia intuitiolle. Huomiokykymme on tässä hetkessä, jolloin tarvittavat aistit ja havaitseminen terävöityvät. Havaitsemme ja koemme sen sijaan, että olisimme mieleemme sisäisessä metelissä, kuvitelmissa, mikä vääristää tätä hetkeä. (Raami 2016, 100–102.) Näyttelyyn tulevien taideteosten tekeminen on paineen alla työskentelyä, mikä vaatii hyvää henkistä joustavuutta ja erinomaista keskittymiskykyä. Monet esiintyjät ja taiteilijat valmistautuvat pitkään ja tarkasti huippusuoritukseen, sillä valmistautuminen virittää työskentelyn oikeaan tilaan.

Tietoa kertyy henkilökohtaisen kokemuksen ja oppimisen myötä. Nämä kaikki toimivat asiantuntijuuden pohjana. Pentik Oy:n välttyminen konkurssilta Anu Pentikin rohkean askeleen myötä 1990-luvun puolivälissä on esimerkki henkilökohtaisen valinnan tuottamasta kokemuksesta: voin luottaa omaan näkökulmaani. Lamavuosina Pentik suunnitteli Tulppaani-astiaston, joka on hyvin pelkistetty ja pehmeälinjainen astiasto.

Siitä tuli yksi suosituimmista sarjoista ja nosti yrityksen jaloilleen. (Vuolasto 2017.) Anu Pentikillä ammattitaidon kehittäminen tähtää erinomaisuuteen, kuten hän mainitsi haastattelussaan Turun näyttelystä tulevan parempi kuin Taidehallin näyttelystä (Niemi, 2018). Intohimo omaan työhön syvenee vuosien myötä asiantuntijoilla, mikä näkyy myös Pentikin toiminnassa: taiteellisuus ja paneutuminen ovat vain kasvanut vuosi vuodelta.

2.6 Älykäs intuitio

Intuition käytön soveltaminen työelämään ja työvälineeksi luovaan prosessiin tarkoittaa älykästä intuition käyttöä. Tällöin tulee osata virittäytyä intuitioon, lukea intuition viestejä sekä arvioida intuition luotettavuutta. Intuitiolle tulee olla samaan aikaan avoin sekä kriittinen: kaikki intuitioksi näyttäytyvä ei ole intuitiivista tietoa. Intuitio sekoittuu helposti pelkoihin, mielihaluihin, päähänpistoihin tai mielikuvitukseen (Raami 2016, 21). Daniel Kahneman on tutkinut intuition vinoumaa eli sitä, milloin intuitio johtaa harhaan. Intuitio on altis vinoumalle, sillä rationaalinen mieli pyrkii selittämään tilanteita ennen koettujen tilanteiden pohjalta ja näin ollen ohjaa käyttämään samoja toimivia tapoja ratkaista ongelma. Intuitiota vääristää ajatus, että se mitä juuri nyt näemme, on kaikki mahdollinen. (Kahneman 2012, 278.)

Tietoisuutemme ulkopuolella olevat tunteet vaikuttavat toimintaamme ja havaintoihimme salakavalasti. Freudin mukaan suuri osa tunteistamme ovat alitajuisia. Itsetuntemuksemme voi kuitenkin auttaa epämieluisien tunteiden kanssa: ettemme seuraa tunnetta, vaan sitä, mitä haluamme olla ja tuntea. (Goleman 2003, 79–80 & 191.)

Intuitio kerää ympäristöstä vaikutelmia, aistimuksia ja havaintoja ja rationaalinen ajattelu nivoo asiat yhteen. Intuitio tuottaa tietoa, jota ei rationaalisen mielen avulla saada. Kaikessa toiminnassa käytämme intuitiota ja päättelyä rinnakkain ja lomittain, eikä niitä kannata asettaa vastakkain. (Goldberg 1985, 18–27, 30–34; Bastick 2003, 51–55.) Hallitessaan intuition käytön, se mahdollistaa asioiden samanaikaisen prosessoinnin. Tällöin tarvitaan myös päättelykyvyn käyttöä, jolloin tulee ymmärtää, että myös rationaalisella mielellä on tärkeä osa intuition käyttöä. Sen avulla punnitaan intuition luotettavuus ja käytettävyys. Intuition käytössä tärkeää on kehittää omaa erottelukykä,

jotta oppii erottamaan mielikuvituksen tuotokset intuitiosta. Luotettavaan intuitioon ei kuulu pelon tunne tai muutenkaan vahvoja tunteita. (Goldberg 1985, 30–34; Raami 2016, 154.) Kun intuition toiminta ei perustu sanalliseen aistiin se täytyy sanallistaa, jotta intuitiosta voi keskustella ja sitä kautta hyödyntää työelämässä. Kyky erottaa intuitio epäilystä on merkityksellinen. Yhtenä erottavana tekijänä intuition ja järjen välillä on niiden voimakkuus: järjen ääni on aggressiivinen ja kuuluva, kun taas intuitio on tyyni ja hiljainen ääni. Irti päästämisen tunne ja mielen sisäinen avoimuus yhdistettiin intuitiiviseen tunteeseen. Intuitio tulee sallia, sitä ei voi pakottaa. (Raami 2016, 109.) Intuitio vaatii erityistä huomioarvoa, jotta se voidaan huomata ja tunnustaa merkitykselliseksi osaksi luovaa suunnitteluprosessia. Suunnittelijoiden on otettava uudelleen huomioon henkilökohtainen ajatteluprosessi, toimet ja tunteet, koska henkilökohtaisen ajattelu on luovan prosessin keskipiste (Mäkelä & Nimkulrat 2011).

3. TAITEELLINEN OSA – INTUITIOTA ETSIMÄSSÄ

Keramiikkalautasten maalaus käsin ohjasi tutkimuksellista prosessia. Maalausprosessi johdatti minut tutkimuskysymysten ja menetelmän äärelle. Prosessin kautta näkökulmani intuition merkityksestä Anu Pentikin luovassa prosessissa kehittyi. Maalausprosessi mahdollisti taiteilijan luovan prosessin näkemisen kokemuksesta käsin, kun maalasin keramiikkalautasia tutkiva-taiteilija positiosta käsin. Ymmärsin ja havainnoin taiteilijan luovaa prosessia ja sen ympärillä vaikuttavia tekijöitä, kuten intuitiota, läsnäoloa ja keskittymiskykyä. Sitä, kuinka mielen tulee olla keskittynyt ja samaan aikaan vapaa pakottavista ajatuksista ja toiveista lopputuloksen suhteen keramiikkalautasta maalatessa. Maalausprosessi johdatti minut etenkin intuitiosta kertovan teoriakirjallisuuden äärelle, jonka pohjalta tein teemahaastattelun. Kuvaan yleispiirteittäin keramiikan maalauksen tekniikoita, koska se ei ole pääasia taiteellisessa osassa. Keskiössä on se, kuinka tekemiseni johdatti minut aiheen, menetelmän ja tutkimuskysymysten äärelle. Seuraavassa kappaleessa avaan Anu Pentikin taiteellista uraa, joka alkoi 2000-luvun alussa.

3.1 Anu Pentik – koko kansan taiteilija

Anu Pentik aloitti uransa vuonna 1970, jolloin hän perusti yhdessä miehensä Topi Pentikäisen kanssa Pentik Oy:n (liite 1.). Hänen omien sanojensa mukaan vasta vuonna 2010 menestyksekkään Helsingin Taidehallin näyttelyn jälkeen hän tunsi olevansa taiteilija, vaikka jo Taidekeskus Retretissä vuonna 2006 Punkaharjulla ollut taidenäyttely ”Anu Pentik, intohimona keramiikka” sai hänen silmänsä avautumaan omalle taiteilijana ololleen. Vuonna 2018 Lapland Hotels:ille taiteilijan tekemät 250 uniikkilautasta olivat merkityksellinen etappi hänen urallaan. Niin suuri taiteellinen tilaustyö on unelma toteuttaa jokaiselle taiteilijalle. Taiteilija on saanut myös merkittäviä tunnustuksia, kuten Lapin yliopiston kunniatohtori vuonna 2012 ja Pro Finlandia -mitali vuonna 2014. Vuoden 2020 näyttely Turun Wäinö Aaltosen museossa on ja tulee olemaan jälleen tärkeä etappi tunnustetun taiteilijan uralla. (Vuolasto 2017.)

Viimevuosien haastattelut ovat koskeneet Anu Pentikin elämää kokonaisuudessaan ja ennen kaikkea hänen lapsuuttaan (Niemi 2018). Lapsuuden korostuminen näkyy myös uusimman näyttelyn teemassa. Taiteilija kertoo haastattelussani: ” Minulla se teema oli siemen ja se lähti siemenen muodosta ja sitte kun halusin tehdä niinku isoja installaatioita niin mietin ja mietin ja ja rakensin sen siemenen ympärille semmoisen elämänkaaren että pieni lapsi puhalttaa voikukkaa ja toivoo.” (AP > SN 21.1.2019.)

Anu Pentikiä kiehtovat Aasian värit ja kulttuuri. Pentikin taiteella ja tuotteilla on laaja joukko ulkomaisia ihailijoita. Taiteilijan ystävä Suku Park toi taideposliinin valmistuksen Pentikille vuosina 1984 – 1987 ja Pentikillä menttiin silloin suurin harppauksin eteenpäin, kun keramiikka-alalla oli hiljaista. (Vuolasto 2012, 4.) Kauko-idän värimaailma ja rikas kansantaide ovat kiinnostaneet Pentikiä jo 1990-luvun loppupuolella olleiden työmatkojen kautta. Rajasthanin osavaltion historialliset Jaiput ja Jodhpur ovat toimineet taiteilijan värimaailman murtajia: Intian värimaailman kautta valkoinen poistui vallitsevana värinä taiteilijan töistä. Kansainvälistyminen näkyi Pentik Oy:n keramiikkatuotteissa selvänä muutoksena etenkin studiomallistossa. Värien runsaus ja hehku sekä kukka-aiheet olivat lähellä pohjoista ihmistä niiden tutun muotokielen vuoksi, vaikka inspiraation lähde näkyi muuttuneen pohjoisesta luonnosta Aasian väririkkauteen. (Niinikoski 2012, 24–28.)

Anu Pentik koki olevansa keramiikan muotoilija pitkään, kunnes hän ymmärsi olevansa myös taiteilija 2000-luvun alkupuolella. Taiteellisen johdon ja yritysfilosofian siirtyminen uudelle sukupolvelle mahdollisti Pentikin taiteellisen uran. Ennen kaikkea se merkitsi hänelle vapautumista kaupallisuuden velvoitteista. Kaupallisuuden velvoitteista irtautuminen toi energiaa ja luomisvoimaa työhön esimerkiksi runsaan määrän sellaisia mahdollisuuksia, joita taiteilija ei voinut teollisessa muotoilussa toteuttaa. (Niinikoski 2012, 14.)

Taiteellisen työn tekemiseen on liittynyt Anu Pentikillä paineita: onnistumisen paine ja arvostettavan taiteen tekeminen on haastavaa. Suku Parkin, rohkaisu tekemään oman halun mukaan auttoi Pentikillä taiteen tekemisen paineiden helpottumiseen. Taiteilija tekee omista lähtökohdistaan teoksia, jotka tuntuvat ja näyttävät hyviltä. Teosten on näytettävä taiteilijan tekemiltä, sillä hän tekee vain sitä, mitä osaa ja tuntee. (Niinikoski

2012, 24.) Taiteellinen työ vaatii aikaa ja energiaa ja sitä Pentik antaa töillensä: aamulla keramiikkatehtaalte ja illansuussa pois (Vuolasto 2012, 6). Taiteilija haluaa herätellä ja pysäyttää katsojan töillään. Lasitteilla maalaaminen on haastavampaa kuin muilla väreillä maalaaminen, mikä näkyy taiteilijan töissä kunnianhimoisuutena. (Niinikoski 2012, 18.)

Anu Pentik on luonteeltaan impulsiivinen ja tekee päätökset nopeasti. Pentikin kyky hahmottaa tilanteet vie hänen taidettaan eteenpäin. Hän korostaa eteenpäin menemistä yhtenä hyvistä taiteilijan ominaisuuksista: ”Tärkeintä mielestäni ovat näkemys ja idea. Jos ei ole ideaa, ei oikein synny mitään. Tällaisessakin tilanteessa on kuitenkin usein pakko vain sitkeästi tehdä – usein idea alkaa sitten lopulta syntyä.” (Vuolasto 2017, 13 – 14.) Ikä ja kokemus ovat helpottaneet taiteilijan luomisprosesseja ja asiantuntijuuden kasvaessa tekeminen on helpottunut. Hän on tavoittanut suuria massoja esimerkiksi Helsingin Taidehallin näyttelyllä ”Kolme tilaa”, joka oli vuonna 2017 ja rikkoi kävijäennätykset: päivittäisiä kävijöitä oli enemmän kuin missään Taidehallin näyttelyssä 2000-luvulla. (Hannula 2017; Taidehalli 2017.)

Anu Pentikin luomisvoimaan kuuluu ymmärrys ihmisten tarpeille. Yksi menestyksen salaisuuksista on ollut palkata suomalaisia ja kansainvälisiä osaajia, jotka ovat suunnitelleet ja opettaneet keramiikan tekoa hänelle ja muille tehtaan työntekijöille. Samalla ammattilaisten vahvaa ammattitaitoa on siirtynyt taiteilijalle. Pentik on ollut avoin kehittämään kulloistakin osaamisaluettaan ammattilaisten avustuksella. Ensimmäinen keraamikko oli Risto Paatero, joka auttoi keramiikkatehtaan alkuun. Asiat eivät tule annettuna, vaan Pentikin tehtaalte on tarkoitus kokeilla, oppia ja omaksua. Kokeilemisen kautta Anulle on syntynyt rohkeus ja ymmärrys, ettei ole olemassa mahdottomia asioita (Vuolasto 2017, 17). Se näkyy myös uusimman näyttelyn tekemisessä: Kokeilunhalu on edelleen mukana, sillä taiteilija haluaa haastaa itseään.

3.2 Taideosuus 1.

Ensimmäisellä kerralla, kun olin maalaamassa Pentik Oy:n tiloissa lautasia, maalaamisen prosessi johdatti minut intuition luo. Sain yllättäen eteeni lautaset, joihin minun tuli maalata. En ollut valmistautunut tai suunnitellut etukäteen lautasten maalausta. Olin tullut

tapaamaan Anu Pentikiä ja sopimaan tutkimuksen keskeisistä asioista. Ensimmäisen keramiikkamaalaukseni oli havainnointia siitä, kuinka lasite toimii lautasella. Opettelin, kuinka sivellin maala lasitteella ja miten lasite tottelee käskyjäni. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun maalasin keramiikkaa. Lopputuloksena syntyi neljä lautasta, joista kaksi oli lasitettu kertaalleen tummanharmaalla lasitteella ja toiset kaksi lautasta keramiikkapinnalla. Maalaamisen ero näiden välillä oli se, että tummalle pohjalle maalatessa värit eivät tulleet kirkkaina esille, kuten keramiikkapohjalle maalatessa polton jälkeen.

Kuva 2. Keramiikka pohjalle maalattu *Niitty*-lautanen oli ensikosketukseni keramiikkaan. Halkaisija 45cm. Kuva: Silja Nurmimäki.

Tekemisen keskiössä oli lautasten, värien, siveltimien, vahan ja lasitteiden tunnustelu, havainnointi ja kokeilu. Miten lasitteella maalaaminen tapahtuu? Kuinka väri leviää lautasella? Keramiikkalautaspohjalle maalattu *Niitty*-lautanen oli ensikosketukseni keramiikkaan. Kokeilin maalata lautaselle vesivärimäistä pintaa eli saada taustan kuultamaan maalin läpi ja siveltimenvedot näkyville. Mietin, kuinka vesivärimäinen pinta tulee esille polton jälkeen. Väri ei levinnyt, vaan lautanen, jossa ei ollut lasitetta pohjalla imi lasitteen itseensä. Lasite ei levinnyt samalla tavoin kuin kangasta maalatessa. Lasitevärit muuttuivat uunipolton jälkeen eli maalatessasi tietyllä värillä, en voinut päätellä aloittelijana millainen väri lautasessa olisi polton jälkeen. Jokaisen värikannuun oli laitettu lasitettu laatta, josta pystyi kuvittelemaan, mille väri näyttää lautasella uunipolton jälkeen.

Kuva 3. Toive-kuvioaihe on maalattu tumman harmaan lasitteen päälle vahalla ja lasitteella. Halkaisija 20cm. Kuva: Silja Nurmimäki

Toive-lautanen on maalattu tummanharmaan lasitteen päälle vahalla ja lasitteella. Vahasti lasitteen tarttumisen lautaseen, jolloin pohjalasitteen väri tuli niissä kohdin esille. Maalatessani koin intuition ja keskittymisen tärkeäksi osaksi tekemistä. Maalaaminen ilman suunnitelmaa tarkoitti vaistoon turvautumista: mitä kuvioita näen lautasen pinnalla, millaiset kuviot maalaan lautaseen. Seurasin mielessäni näkemääni kuvaa, jonka maalasin lautaselle. Pentik maalasi ja luonnosteli työnsä suoraan lautaselle, jolloin hänen oli nähtävä, mitä siihen tulee, jotta työ onnistui. Ilman kuvan hahmottamista lautaselle ei syntynyt mitään. Tällöin ymmärsin intuition merkityksen luovalle prosessille. Ajattelin, että taiteilijan täytyi luottaa kätensä johdattavan maalausta oikeaan suuntaan: siveltimen vedosta ei tule kaunista, jos ei luota siihen. Epäröinti ja pelko: tuleeko lopputuloksesta kaunis, aiheutti minulla sen, että viivasta ei tullut ehyttä, vapaata ja haluamani mukaista. Sen vuoksi jouduin raaputtamaan vahaa lautasen pinnasta, mikä aiheutti pohjalasitteen irtoamista *Toive*-lautasen etupuolelta (kuva 3.).

Lautaset kutistuivat noin 12 % uunipolton jälkeen. Se tarkoitti sitä, että kuvio ja lautanen pienenivät huomattavasti ja maalatun viivan paksuus kapeni. Kuvioden mittasuhteet pysyivät samoina kuin ennen polttoa. Maalatessa vapaalla kädellä lautasille hahmotin kuviot siinä koossa, kuin tein ne. Kutistumisprosentti oli yllättävän suuri, kun maalaa lautasen kokoista aluetta ja siveltimellä vetämä viiva on luonnostaan ohut ja viiva kapeni entisestään. Käytin ohutta viivaa tehokeinona maalauksessa teoksessa *Hän 1.* ks. (kuva 11.).

Vapaalla kädellä maalaamiseen tarvitaan harjoitusta ja Anu Pentik kertoi omasta tavastaan maalata: ”Mä en ajattele että se viiva on juuri näin, vaan viiva on sinne päin. Kun se tulee se on kiva.” (AP > SN 21.1.2019). Kuvio jäljentyy elävänä ja vapaana lautaselle, kun se maalataan pakottamatta ja vapautuneesti. Anu Pentik kertoo suoraan lautaselle maalaamisesta näin: ”- on nähtävä se, mitä on tekemässä sitä ilman ei voi maalata.” (AP > SN 21.1.2019). Ennen kuin lautaselle pystyi maalaamaan, oli hyvä tietää, mitä sille halusi maalata. Olin tehnyt luonnoksia ja piirtänyt paljon samaa kukka-asetelmaa. Tällöin vapaalla kädellä maalaaminen helpottui, se oli sujuvaa ja näytti elävälle. Tämä vapaus ja sulavuus näkyivät etenkin *Kukat maljakossa* -teoksessa ks. (kuva 7.). Vastakohta sulaalle ja vapaalle käsin maalaamiselle oli *Hän 2.*-teokseni ks. (kuva 12.). Siinä luonnosten määrä oli huomattavan vähäinen verrattuna *Kukat maljakossa* -teoksen luonnoksiin.

Halusin ymmärtää syvemmin, kuinka taiteilija kokee maalaamisen. Vapaasti maalaaminen ilman suunnitelmia on ollut itselleni vapauttavaa: silloin voi elää hetkessä ja olla utelias sille, mitä teoksesta syntyy, kun alkaa maalata sen kuvan perusteella, jonka näkee mielessään asettuvan lautaselle. Silloin voi tarkkailla itseä ulkopuolelta: kuinka saan tehtyä tähän sen kuvan, minkä näen lautasessa. Maalaamisprosessi on erilainen kuin luonnostellessa, silloin voin ottaa uuden paperin tai tietokoneohjelmalla tehdessä poistaa tekemäni viivan halutessani. Suoraan lautaselle maalatessa jokainen siveltimen veto jättää jäljen ja ohjaa työtä. Luottamus siihen, että maalatessa syntyy hyvä lopputulos ja mielen vapautuminen suorituspainesta ovat avain hyvään lopputulokseen. Lautasen muoto ohjasi ja rajasi kuvioaiheita, joita maalasini. Suunnittelun lähtökohta oli loistava minulle: riittävän tiukka rajausta mahdollisti luovuuteni käytön.

Kuva 4. *Kiuru*-lautanen, maalattu vahalla ja lasitteella. Koko 40x40cm. Kuva: Silja Nurmimäki

Istuessani taiteilijan työtuolissa ja maalatessani vahalla *Kiuru*-lautasta (kuva 4.) lähes flow-tilassa mieleeni tuli, että taiteilijan työskentelyn havainnointi ja sitä kautta luovan prosessin tarkkailu olisi tutkimuskohteena. Flow-tila on syvä keskittymisen hetki, jossa tekeminen sujuu kuin itsestään ja unohtaa ympäröivän maailman sekä oman olemassaolon (Csikszentmihalyi, 2005, s.70–71). Uteliaisuus, vapaa ideointi ja spontaanius ovat luovuuden lähteitä, silloin oppija tuntee iloa. Nämä tunteet tukevat oppimista, tekevät siitä leikkimielistä ja hauskaa, jolloin puurtaminen helpottuu ja oppiminen muuttuu mielekkääksi. (Määttä 2006, s. 50 - 51). Tämän kokemuksen myötä ajattelin, että Anu Pentikin lautasten maalaamisen täytyisi olla sujuvaa ja mukavaa. Koin omassa maalaamisesani sellaiset elementit, jotka mahdollistavat myös taiteilijan flow-tilaan pääsyn. Turvallinen ympäristö, vahva asema yrityksen luovana johtajana sekä menestynyt näyttely Helsingin Taidehallissa vuonna 2017 olivat mielestäni tällaisia asioita. Tällöin taiteilija voi tehdä sitä, mitä haluaa ja asettaa selkeät tavoitteet maalaamiselleen, mikä tarkoittaa, että flow-tila saavutetaan todennäköisemmin kuin epävarmassa ympäristössä epäselvien työtehtävien parissa.

Havainnoin Pentikin olevan niin tiivis osa ympäröivää yritystä, ettei häntä voi erottaa yrityksen toiminnasta. Etnografia tutkii sisältä päin yhteisöjä, jonka ajattelin sopivan Pentikin luovan prosessin tutkimiseen (Lappalainen 2007). Suunnittelin, että havainnoisin taiteilijan työskentelyä työpöydän ääressä videokuvauksen avulla. Kuvaisin hänen maalausprosessiaan ja samalla kysyisin, miksi hän valitsee kyseisen värin? Miksi hän tekee tämän kuvion? Mistä idea kuvioon tuli? Havainnoinnin jälkeen olisin koonnut haastattelukysymykset ja toteuttanut haastattelun havainnoinnin pohjalta syntyneistä johtopäätöksistä ja huomioista. En käyttänyt etnografiaa menetelmänä tutkielmassani lopulta.

3.3 Suunnittelu ja valmistautuminen

Toukokuussa tapahtuneen maalausprosessin jälkeen aloin suunnitella seuraavien lautasten teemaa. Halusin piirtää elävästä mallista luonnoksia töilleni, sillä en halunnut piirtää mielikuvituksestani käsin. Ajattelin, että elävää kohdetta piirtäessäni saisin uusia kuva-aiheita. Se oli myös kiinnostavampi tapa luonnostella kuin tuttuja mielikuvitukseni varassa piirtämiäni kuvioita. Kotoani en löytänyt mitään elävää, joten siirsin katseeni ulos.

Luonnosteluprosessini alkoi aamulla juoksulenkilläni, sillä olin lukenut, että intuition tavoittaa helpommin esimerkiksi juoksun avulla (Bastick 2003, 268). Juoksulenkkini varrella kasvoi kukkia, jotka poimin joka aamu maljakkoon ja aloitin niiden piirtämisen. Luonnostelussa suosin menetelmää, jossa piirretään määrää – ei laatua. Tällöin luonnoksiin syntyi elävyyttä ja pakottomuutta. Elävän mallin piirustus oli minulle tuttua kuvataidekoulussa ollessani, jolloin piirsimme ja teimme kuvanveistossa ihmisestä patsaan sekä hiili- ja lyijykynäpiirustuksia.

Halusin saada kukkien piirtämisen jälkeen pohjaa luonnoksilleni. Aloin koota moodboardia. Lähtökohdaksi otin taidehistorian eli menin kirjastoon taidehistorian osastolle ja aloin käydä kirjoja läpi. Etsin keramiikkaa ja keramiikan kuvioaiheita: halusin tietää millaisia kuvioaiheita keramiikassa on käytetty historian saatossa. Mikään keramiikan kuvioaiheissa ei innostanut minua. Perehdyin taidehistorian perusteisiin ”Sisar Wendyn taidematka: länsimaisen maalaustaiteen historia” teoksen avulla (Beckett & Wright 1997). Kirjaa selatessani, mielenkiintoni kohdistui ranskalaisen taidemaalari Henri Émile Benoît Matissen (1869-1954) töihin. Luin lisää Matissen taiteesta tehtyä kirjallisuutta. Huomasin, että Matissen kuva-aiheina toistuivat kukat ja ihmiskehot. (Beckett & Wright 1997.)

Kuva 5. Henri Matissen työ *Fleurs Dans un Pot en Verre* vuodelta 1942-43 toimi inspiraation lähteenä keramiikkalautasten kuva-aiheiden luonnostelussa.

Kuva 6. Inspiraation lähteenä toiminut Henri Matissen työ *Pasiphaë* vuodelta 1944.

Kukka-aiheiden luonnostelussa minua inspiroi etenkin Matissen teos *Fleurs Dans un Pot en Verre* vuodelta 1942-43 (kuva 5. Henri Matisse. *Fleurs Dans un Pot en Verre*. [Viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: http://www.painting-box.com/2012_10_01_archive.html). Teos *Pasiphaë* vuodelta 1944 inspiroi minua luonnostellessani ihmiskehoja piirtäen (kuva 6. Henri Matisse. *Pasiphaë*. [Viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <http://katbessays.blogspot.com/2013/12/matisse-picasso-and-greek-mythology.html>). Nämä teokset olivat ilmaisia ja vapaita ilmaisultaan. Niissä oli sellaista hetken taltiointia, jota halusin myös tuoda omiin töihini.

Luonnostelin maljakossa olleiden kukkien lisäksi ihmistä Matissen mukaan. En tehnyt etukäteen töiden värirajausta, sillä Pentik Oy:llä oli valmiit heidän mallistojensa mukaiset

lasitevärit, jolloin käytin niitä. Valitsin värit kuhunkin lautaseen intuition perusteella. Halusin tuoda teoksiini Matissen innoittamana ilmavuutta, keveyttä ja hengittävyttä. Näitä samoja piirteitä halusin tuoda omiin keramiikkalautasiini: ilmavuutta, keveyttä ja vapautta. Koin haasteeksi keramiikkalasisitteen luonteen. Se ei ollut ilmavaa, kuten kynällä piirtäminen tai vesiväreillä maalaaminen: minne jätän ilmaa ja tilaa, jotta työ hengittää. Värisävyt vaikuttivat osaltaan työn hengittävyteen ja lasitteen sävyt ovat voimakkaita, kun ne peittävät kokonaan vs. Akvarelliväri, joka sitoo itseensä vettä ja laimentaa värisävyjä helposti ja värisävyihin saa lähes huomaamattomia eroja. Maalaaminen lasitteella ei ole niin herkkää kuin akvarellimaalaus, vaan voimakkaampaa väri-ilmaisultaan.

3.4 Taideosuus 2.

Kuva 7. *Kukat maljakossa*. Maalattu vapaalla kädellä vahalla ja lasitteella tummanharmaan lasitteen päälle. Halkaisija 35cm. Kuva: Silja Nurmimäki.

Ensimmäinen lautanen, jonka maalasın suunnitteluprosessini jälkeen, oli *Kukat maljakossa*-lautanen (kuva 7.). Lautasen halkaisija oli 35cm ja tekniikkana oli vapaalla kädellä

maalaus vahaa ja lasitetta apuna käyttäen. Lautanen oli lasitettu tummanharmaalla lasitteella, jolloin kukkien ja maljakon ääriviivat näkyvät pohjalasitteen värisenä. Tämän lautasen kohdalla ymmärsin toiston merkityksen: sadat luonnokset maljakossa olevista kukista olivat harjaannuttaneet käden ja silmän yhteistyön niin, että maalasin työn vapautuneesti ja onnistuneesti. Maalaustekniikka tuotti hankaluuksia: maalasin keltaisen taustan vahan päälle, mikä tarkoitti keltaisen lasitteen sulamista kuvion päälle poltossa. Tein lautasen uudelleen. Vahan käyttö keramiikassa eroaa tekstiilien kanssa käytettävästä vahasta siten, että kangasta maalatessani vaha estää täysin värin kiinnittymisen siihen, kun alla on vahaa ja tällöin ei tarvitse varoa värin levittämistä kankaalle.

Kuva 8. Vahalla maalattu kuvio ja lasitteella maalattu tausta eivät kerro kaikkea lautasen lopullisesta ulkonäöstä. Kuva: Silja Nurmimäki.

Havainnoin Anu Pentikin työrytmiä viikon ajan samalla, kun maalasin omia töitani. Ymmärsin, että taiteilijan maalausprosessin kuvaaminen olisi mahdotonta. Pentikin työrytmi näyttäytyi katkeilevana, mikä olisi haastavaa etnografista tutkimusta tehdessä. Havainnoinnin tulisi olla pitkän ajanjakson aikana tapahtuvaa. Koin havainnoinnin itselleni epä-

miellyttäväksi tavaksi kerätä aineistoa, sillä taiteilijalla on paljon töitä, jolloin videokuvaus ja havainnointi mahdollisesti häiritsisi hänen työskentelyään. Ajattelin, että jatkuva taiteilijan työn tekemisen katkeilu tekisi havainnoinnista haastavaa, sillä joka kerta alkaisi uusi prosessi. Ruusuvuoren mukaan tutkijan on hyvä ottaa aineiston keruumenetelmäksi sellainen, joka on lähellä itseä ja mieleinen hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi (Ruusuvuori & Tiittula 2005). Lisäksi se, että etnografia tutkii yleensä yhteisöä eikä yksilöä asetti tutkimuksen luotettavuuden kyseenalaiseksi. (Lappalainen 2007.) Tällöin rajasin videokuvauksen ja etnografian pois tutkimusmetodeista.

Kun rajasin etnografian pois tutkielman mahdollisista menetelmistä, tarkastelin etnografian lähellä olevia tutkimusmenetelmiä. Fenomenografia tutkii yksilön kokemuksia ja käsityksiä asioista ja ilmiöistä. Fenomenografisen tutkimuksen pyrkimyksenä on ymmärtää tutkittavan ihmisen ajattelua, käsityksiä ja kokemuksia tietyistä ilmiöistä. Miten ihminen käsittää ympärillä olevan maailman? (Anttila 1996, 289.) Vaihdoin menetelmän fenomenografiaan. Näkökulma muuttui Pentikin luovan prosessin havainnoimisesta hänen kokemusten ja käsitysten kuvaamiseen intuitiosta ja millainen hänen luova prosessinsa on hänen mukaan. Luovan prosessin havainnointi observoinnin avulla oli hankalaa, sillä prosessi tapahtui taiteilijan pään sisällä. Luovaa prosessia ei voinut rajata vain työpaikalla tapahtuvaksi ja intuition käyttöä oli vaikea havainnoida ulkopäin, sillä se meni helposti tulkinnanvaraiseksi. Intuitio ja luova prosessi olivat taiteilijan sisäisiä kokemuksia ja ne esiintyivät missä tahansa ja milloin tahansa. Intuitiota voidaan tutkia ennen ja jälkeen intuitiivisen hetken (Raami 2016). Tällöin taiteilijan haastattelu omista kokemuksista oli luotettavin vaihtoehto. Koin, että haastattelu oli lähellä omaa tekemistä ja tapaa olla ihmisten kanssa. Koin, että voin saada hyvän haastattelun ja luottamuksen haastateltavan kanssa, sillä olin tavannut hänet kolme kertaa ennen haastattelua.

Kuva 9. Keramiikkamaalauksen prosessia: sapluunamaalaus. Kuva: Silja Nurmimäki

Käsin maalaamisen jälkeen kokeilin sapluunamaalausta. Elävyys katosi kuviosta, kun tein sen sapluunan avulla. Sapluunalla maalaaminen erosi hitauden ja tekemisjäljen kautta suoraan maalaamisesta. Tekoprosessin hitaus vaikutti siihen, että pystyin miettimään ja suunnittelemaan tarkkaan, mitä tein. Miten sommittelin kuvion lautaselle ja mitä kuvia lopulta valitsin sapluunaan. Sapluunamaalausprosessin kahdeksan vaihetta olivat minulla: 1. valitsin lautasen, jolle tein kuvion 2. keräsin luonnoskuvista sopivat motiivit. 3. tein sapluunapohjan lautaselle 4. sommittelin kuviot lautaselle 5. piirsin kuviot sapluunapohjalle 6. leikkasin sapluunan 7. valitsin lasitteet, joilla maalasin 8. maalasin lautasen sapluunan avulla. Sapluunakuvio on pakotettu vs. vapaalla kädellä maalattuun kuvioon.

Kuva 10. *Kukkaketo*-lautanen. Halkaisija 35cm. Kuva: Silja Nurmimäki.

Lautasten luomat raamit mahdollistivat muotolähtöisen suunnittelun. Lautasen muoto rajoitti kuvioaiheiden sommittelua. Tekstiilisommittelu eroaa keramiikkalautasten sommittelusta. Esimerkiksi tekstiileistä verho ripustetaan roikkumaan tilaan ja se on vastapäätä ihmisen katsetta. Lautanen voidaan sijoittaa seinälle, mutta sen paikka on myös pöydällä. Tällöin katselukulma on eri ja se määrittelee lautasen kuvion sommittelua. Maalaamani lautasten kuviot ovat vain yhdestä suunnasta katsottavia. Halusin tehdä lautasista taulumaisia teoksia. Lautasen luoma muoto yksinkertaisti ja helpotti suunnitteluprosessiani verrattuna tekstiilisuunnitteluprosessiin. Lautasen muoto saneli sen, kuinka sommittelen kuviot lautaselle ja millaiset luonnokset sopivat kuhunkin lautaseen. Sitä kautta, että olin suunnitellut työt opin keramiikkamaalauksen tekniikkaa. Aiemmalla maalauskeralla maalaamisprosessiani ei edeltänyt selkeä suunnitteluvaihe. Tällöin maalausprosessini oli nopea. Toteutin sen hetken tuoman vision ja keskityin kyseiseen hetkeen, intuition kuuntelemiseen, jolloin tekniikan oppiminen jäi sivuun. Silloin en huomannut niin tarkasti seikkoja, jotka vaikuttivat maalauksen lopputulokseen kuin toisella maalauskeralla.

Kuva 11. *Hän I.* -lautanen. Tummalle lasitepohjalle sapluunamaalaus. Halkaisija 35cm.
Kuva: Silja Nurmimäki.

Hän I. -lautanen (kuva 11.) osoitti, että kuviot pienenevät poltossa, viiva kapenee ja värit muuttuvat. Lasitteen kirkas ja heijastava pinta luo omanlaisen tunnelman lautasiin. Halusin *Hän I.* -lautasen (kuva 11.) taustasta läpikuultavan ja hengittävän. Pinnan läpikuultavuuden maalaamisen haaste näkyi lopullisessa työssä maalausjäljen selkeänä erottumisena. Kolmen ensimmäisen lautasen jälkeen aloin ymmärtää keramiikanmaalausprosessia. Maalausprosessi on jaksottuva, jolloin et näe maalaamaasi tulosta heti ja virheitä ei näe, eikä niitä voi korjata. Näin virheet vasta uunipolton jälkeen, jolloin ainut mahdollisuus olisi tehdä samasta kuviosta uusi lautanen. Piirtämisen prosessi oli paljon nopeampi ja selkeämpi: pystyin korjaamaan virheet heti, kun huomasin ne. Keramiikanmaalaus

asettaa tekemisen lempeään valoon: on hyväksyttävä se, mitä uunista tulee ja seuraavassa työssä voi tehdä paremmin. Ajattelin, että onnistuisin seuraavassakin lautasessa yhtä hyvin kuin olin onnistunut *Hän 1.* -lautasen (kuva 11.) teossa, mutta en onnistunut ja se oli hyvä asia. Yhtenä oppimisen edellytyksenä voidaan pitää nimenomaa epäonnistumisen sietoa. Aina on olemassa riski, että epäonnistumme tai tekomme ei tuo toivottua vastausta, mutta emme voi tietää lopputulosta ennen kuin olemme kokeilleet. Kokeileminen, heittäytyminen, riskien ottaminen ovat luovan toiminnan ja ongelmanratkaisun ytimessä. Ilman niitä ei voi syntyä mitään uutta, se on uuden oppimisen edellytys. (Määttä 2006, 55.)

Kuva 12. *Hän 2.*-lautanen. Maalattu vapaalla kädellä vahaa ja lasitetta käyttäen. Kuvio keramiikkapintaa. Halkaisija 35 cm. Kuva: Silja Nurmimäki

Muotoilijataustani loi syvän otteen haastatteluun ja aineistoon. Taiteilijasta kirjoitettujen kirjojen tekijät eivät ole olleet itse muotoilijoita. Tällöin ymmärrys, mistä luovassa prosessissa ja taiteen tekemisessä on kyse, perustuu havainnoille kokemuksen sijaan. Muotoilijataustani auttoi tarkastelemaan omaa maalaamistani ja luovaa prosessia sekä näiden kautta taiteilijan työtä ja luovaa prosessia. Maalaamisen kautta ymmärsin, että tekemisen intuitiivisuus, omaan vaistoon luottaminen ja se, että lautanen voi kertoa, mitä siihen tulee

tehdä, ovat suuressa roolissa taitelijan työssä. Omien vahvuuksien näkeminen vaatii rehellisyyttä ja aitoutta, kykyä ja herkkyyttä kuunnella itseään sekä rohkeutta tehdä päätöksiä omien voimavarojen, rajojen ja mahdollisuuksien mukaan. Oman osaamisalueen tunnistaminen ja toteuttaminen saa aikaan merkityksellisen tekemisen tunteen. Se ei ole sidottu tiettyyn ammattiin, vaan jokaisen ihmisen kokemukseen oman elämän mielekkyydestä ja haasteista. (Määttä & Uusiautti, 2014, s. 141–154). Kun olin jatkanut maalausprosessiani riittävän pitkään, ymmärsin, että omiin kykyihin uskomisen on avain kaikkeen tekemiseen. Flow-tutkija Mihaly Csikszentmihalyi kirjoitti: ”Sitä, miltä meistä tuntuu, eivät ratkaise taidot, joita meillä todella on, vaan ne, joita uskomme itsellämme olevan” (Csikszentmihalyi 2005,119). Tämän oivalluksen myötä tekemiseni helpottui ja oli viimeisen lautasen vuoro.

Kuva 13. *Illan kukat*. Sapluunamaalaus, kuvio keramiikkapinta. Halkaisija 35cm. Kuva: Silja Nurmimäki.

Illan kukat-lautanen (kuva 13.) oli viimeinen työni, joka päätti luovan prosessini. Väreinä musta ja valkoinen tarkoittivat yksinkertaisuutta: kaikessa on kyse yksinkertaisuudesta. Luota siihen, mitä teet, tee rauhassa, luota intuitioosi, älä hätäile. Ihmisen vahvuuksien

horjuttajana on psyykkinen epäjärjestys, informaatio, joka on ristiriidassa omien aikomusten ja tavoitteiden kanssa. Ulkoa tuleva informaatio voi sekoittaa tietoisuutemme tavoitteita ja joudumme näin psyykkisen epäjärjestyksen tilaan. Jos tällainen kokemus pitkittyy, itse voi heiketä niin paljon, ettei kykene kohdistamaan tarkkaavaisuuttaan itseä tukeviin asioihin ja tavoitteiden saavuttaminen vaikeutuu. (Csikszentmihalyi 2005, 64 & 66.) Vieraassa paikassa maalaaminen oli minulle haastavaa. Rauhallinen ja turvallinen paikka on minulle valmiiksi tuttu tila. Oman intuition tavoittaminen ja oman päämäärän selkeänä pitäminen olivat haastavaa vieraassa ympäristössä, jossa ympärillä oli paljon ärsykeitä. Ärsykkeet olivat muut ihmiset, vieras ympäristö, uusi työpiste ja uusi tekniikka. Läsnä oleva tekeminen kärsi, kun en pystynyt olemaan läsnä, koska minua jännitti: kuinka onnistun, kuinka osaan, millaisia töistäni tulee, mitä muut sanovat.

Tällaiset epävarmuuden tunteet luovassa prosessissa ovat normaaleja. Asta Raamin väitöskirjan mukaan opiskelijoiden ammatillisen osaamisen ollessa rajoittunutta ja luottamus luovaan prosessiin epävarmaa aiheuttaa luovan alan opiskelijoille paljon ahdistusta, oloa siitä, että on jatkuvasti epävarmuuden vyöhykkeellä. Ja epävarmuuden tunteet ovat päivittäisiä ja ne synnyttävät ajatuksia ammatinvaihdosta. (Raami 2015, 139.) Tämä oli helpottava lukea, sillä koin epävarmuutta koko opiskeluaikani.

Practical-led research tarkoitti sitä, että työt eivät ole vain esteettistä tulkintaa. Ne ovat kaiken lähtökohta. Niiden kautta kaikki jäsenyi: mitä haluan tutkia, mistä näkökulmasta, millä tavalla, mikä on oma tapani ja erotanko sen, osaanko kuunnella itseäni? Luova prosessi oli matka intuition rohkeampaan käyttöön työskentelyssäni. Minulle oli tärkeää löytää vahvistusta sille, että saan käyttää intuitiota. Vahvistusta hain haastattelemalla Anu Pentikiä intuitiosta ja luovan prosessin kulusta. Halusin saada vahvistusta luovalle prosessille, kuinka muotoilijat luottavat omaan jälkeensä ja visioihinsa. Haastattelun kautta ymmärsin, että jokainen tekee omasta näkökulmasta käsin kauniita teoksia. Jokainen valitsee kauniit värit, muodot ja kuviot. Ne vaihtelevat jokaisella, eikä ole olemassa absoluuttisesti hyviä tai huonoja, on olemassa erilaisia makuja ja asiakaskuntia. Toisten asiakaskunnat ovat suurempia, mutta se ei kerro suoraan siitä, ovatko tuotteet kauniita vai ei.

Keramiikkamaalaus oli suhteen luomista taitelijaan: luottamus, havainnointi ja ilmapiirin tunnustelu. Luin Anu Pentikistä kirjoitettua kirjallisuutta, haastatteluja ja kävin läpi tv- ja radio-ohjelmat, joissa hän oli esiintynyt. Näiden pohjalta muodostin käsitystä siitä,

kuka hän on ja millaisesta näkökulmasta voin lähestyä hänen luovaa prosessiaan. Taiteilija korosti paljon työn tekemistä ja ahkeruutta (Vuolasto 2017, 14). Ahkeruuden ja työn tekemisen korostaminen on sukupolviaasia. En uskonut, että ahkeruus olisi ainut syy onnistuneiden näyttelyiden takana. Minua vaivasi se mustavalkoisuus, jolla hän asian ilmaisi. Maailma on täynnä ihmisiä, jotka ovat ahkeria, mutta eivät menesty. Ajattelin, että menestyäkseen taiteilijana täytyy olla muitakin syitä kuin ahkeruus.

Suunnitteluprosessin Anu Pentik sivuutti mainiten, ettei hänen tarvitse suunnitella – hän vain tekee (Vuolasto 2017, 13-14). Tällöin kiinnostukseni hänen suunnitteluprosessiaan kohtaan syntyi. Täytyyhän jokaisella taiteilijalla olla suunnitteluprosessi, kysymys on siitä, että onko se jo automatisoitunut niin, ettei hän tiedosta sen olemassa oloa. Kiinnostukseni taiteilijan suunnitteluprosessiin kasvoi, kun ymmärsin, että hän maalaa keramiikkalautasille suoraan. Tällöin tietty elävyys ja spontaanius näkyvät lopullisessa tuotteessa. Maalaamiseni, havainnointini ja taustalähteiden perehtymisen kautta ymmärsin, että taiteilijan täytyy käyttää intuitiota ja halusin tietää siitä enemmän. Miten hän kokee intuition ja kuinka hän käyttää sitä, millaiset hänen työtapansa ovat, mitkä asiat mahdollistavat taiteilijan tuotteliaan ja runsaan työskentelyn.

Keskittyessäni maalaamaan prosessi synnytti minussa ajatuksia, jotka ohjasivat minua etenemisessä. Minussa syntyi halu tehdä käsin asioita: tehdä jokainen lautanen alusta saakka itse. Uniikkiteos luo merkitystä ja tarkoitusta omalle tekemiselle ja on arvojeni mukaista toimintaa. Toivon enemmän muotoilua, jolla on merkitystä, joka koskettaa ihmistä niin, että hän huolehtii teoksestaan hyvin.

Practical-led research -tutkimusmenetelmä toi vapautta luonnostelu- ja suunnitteluprosessiini. Kun maalasini ensimmäisiä lautasia, ne kertoivat minulle, mitä teen. Tällöin tein intuitiivisia ratkaisuja. Etukäteen suunniteltuja lautasia maalatessa intuitiolle ei ollut niin paljon tilaa luovassa prosessissa ja en osannut käyttää sitä hyödyksi. Teoslähtöisessä tekemisessä itsekritiikki oli vaimeampaa, mikä teki maalausprosessista miellyttävämpää. Taiteilija mainitsi maalaavansa suoraan lautaselle sen vuoksi, että se säästää hänen energiaansa.

Olen ylpeä töistäni, en ainoastaan sen vuoksi, mille ne näyttävät, vaan sen, mitä ne mahdollistivat ja laittoivat liikkeelle minussa. Lautasten liikkeelle laittama prosessi oli merkityksellinen. Ymmärsin, että tekijän ja teoksen välinen vuorovaikutus on molemminpuolista. Maalaaminen ja lopputuloksena syntyneet keramiikkalautaset opettivat minulle, että on hyvä suunnitella- ja luonnostella, kuunnella omaa visiota, ottaa vastaan ohjeita, mutta ei omaa näkemystä sivuuttaen, olemaan lempeä aloittelijalle ja näkemään virheiden ja epäonnistumisten yli, näkemään sen, mitä minä haluan tehdä tulevaisuudessa ja nyt.

Lautasten kuvioaiheet ovat kukin oma työnsä. Halusin kokeilla erilaisia kuva-aiheita, tekniikoita ja värejä. Tarkoituksena ei ollut tehdä yhtenäistä kokonaisuutta, vaikka teema oli lautasilla sama. Koin, että opin enemmän kokeilemalla kuin pyrkimällä tekemään yhdestä kuva-aiheesta loppuunsaatettua ja viimeisteltyä lautasta. Minua kiinnosti taiteilijan luova prosessi, jota tarkastelin oman keramiikkalautasten maalausprosessin kautta. Minua kiehtoo roso ja epätäydellisyys teollisesti valmistettujen ja silotettujen kuva-aiheiden rinnalla. Pieni epätäydellisyys tekee lautasista helposti lähestyttävämpiä ja elämää lähellä olevia minulle. Haluan osoittaa lautasilla, että ne on tehty käsin – ei teollisesti. Käsillä tekemisen tuntua ja materiaalin läsnäoloa toin esille *Illan kukat* ks. (kuva 13.) ja *Hän 2.* -teoksissa ks. (kuva 12.), joissa kuvan ääriviivat ovat keramiikkapinnalla eli ääriviivat tuntuvat rosoiselle, sillä niiden päällä ei ole lasitetta. Kokosin lautasista näyttelyn Arktikumin Katve II galleriaan Rovaniemelle 28.3 - 25.4.2019 väliselle ajalle.

4. AINEISTON ANALYYSI – ANU PENTIKIN LUOVA PROSESSI

Haastattelin Anu Pentikiä Posiolla Pentik Oy:n tehtaalla tammikuussa 2019. Päättäessäni teemahaastattelun teemat ja kysymykset halusin haastattelun etenevän tilanteen mukaan spontaanisti ja kerronnallisesti. Muotoilin kysymykset siten, että niihin voisi vastata laajasti ja pelkkä kyllä- tai ei -vastaus ei riittäisi ks. (liite 1.). Haastattelussa Pentik vastasi tottuneesti ja tarkasti esitettyihin kysymyksiin. Haastattelu eteni sujuvasti teemahaastattelukysymysten mukaisesti. Haastattelun vastaukset olivat linjassa Pentik Oy:n brändin arvojen kanssa. Haastattelussa toistuivat saman tyyppiset asiat kuin esimerkiksi Petri Nieminen Radio Suomi Kotka -ohjelmassa (Niemi 2018) sekä Johanna Vuolaston kirjoittamassa Palo taiteeseen -teoksessa (Vuolasto 2017).

Haastatteluaineisto ei ole suoraan todellisuuden heijastumaa, vaan se on Anu Pentikin henkilökohtainen käsitys intuitiosta ja haastattelun vuorovaikutustilanteessa syntynyt tulkinta luovasta prosessista, jolloin toinen ihminen voi kokea saman asian eri tavalla. Kulttuurin tuotteena yksittäisen ihmisen kokema asia voidaan kuitenkin asettaa yleiseen valoon (Eskola & Suoranta 1996, 106). Kokemukset ja käsitykset intuitiosta sekä luovan prosessin kulku ovat yleistettävissä suuremmalle joukolle ihmisiä ja erityisesti muotoilijoille ja taiteilijoille. Kuitenkin on huomioitava, että analyysissä on unohdettava yksi totuus ja todellisuus ja katsottava asiaa erilaisten totuuksien ja merkitysten kautta. (Eskola & Suoranta 1996, 106.) Tuloksissa katson aineistoa muiden tutkimusten valossa.

Kieli ei ole sosiaalisen todellisuuden neutraali heijaste, joten haastattelun kieli ei ole neutraalia (Eskola & Suoranta 1996, 107). Anu Pentikin haastattelussa käyttämä kieli, tapa vastata kysymyksiin sekä vastauksen sisällöt paljastivat hänen vastaavan kysymyksiin julkisena brändättynä taiteilijana, eikä yksityishenkilönä tai Pentik Oy:n brändistä irrallaan olevana taiteilijana. Se, mitä haastateltava puhuu, on yhdistettävä haastatteluun eli siihen kontekstiin, mistä käsin hän puhuu ja tarkasteltava asiaa kokonaisuutena (Eskola & Suoranta 1996, 107). Tapa, jolla haastateltava vastasi kysymyksiin oli samanlainen kuin lukemassani kirjallisuudessa sekä tv- ja radio-ohjelmissa, joissa taiteilijaa haastateltiin.

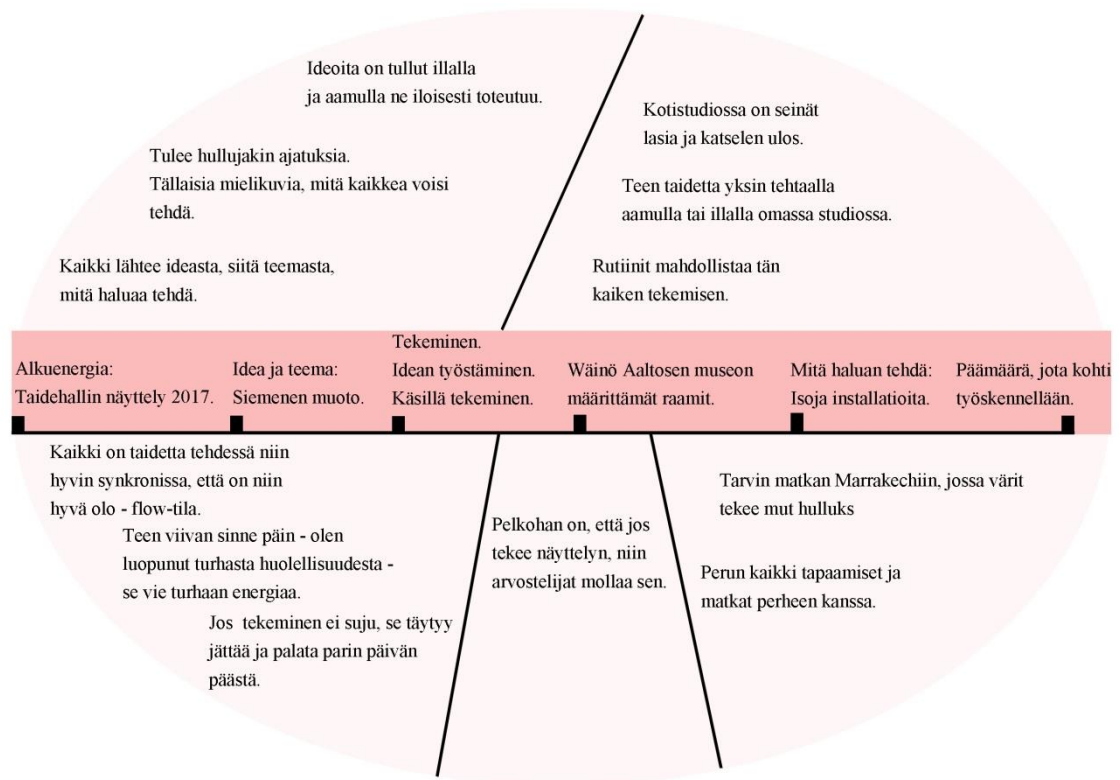

Haastatteluanalyysiä edelsi tutkaileva vaihe, joka mahdollistaa analyysin teon (Hirsjärvi & Hurme 2010, 169 & 173). Aluksi luin litteroidun tekstin useaan kertaan läpi. Ensimmäisenä rakensin kuvan aineiston sisäisestä rakenteesta ja sisäisistä merkityksistä: mitä aineisto kertoo minulle? Toinen puoli aineistosta kertoi asiasta eli luovasta prosessista ja toinen haastateltavan intuitiokäsityksistä. Oma käsitykseni intuitiosta vaikutti näkökulmaani tarkastella aineistoa, jolloin ensimmäisillä lukukerroilla en löytänyt tutkimuskysymyksiini vastauksia. Useamman aineiston läpikäymisen seurauksena näkökulmani laajeni tarkastelemaan objektiivisemmin haastateltavan kerrontaa ja löysin tutkimuskysymyksiini vastaukset. Etsin aineistosta yksityiskohtia temahaastattelukysymysten mukaisesti. Millainen Anu Pentikin luova prosessi on? Millaisia kokemuksia ja käsityksiä taiteilijalla on intuitiosta? Miten hän käyttää intuitiota? Mitkä asiat mahdollistavat taiteilijan intuition käytön? Ja millaisia uhkia hänen intuitiolla on?

Käytin haastatteluaineiston analyysissä teemoittelua. Teemat muodostivat aineiston jäsennyksen, josta lähdin liikkeelle. Nimesin esille nousseet teemat, jotka pohjautuivat temahaastattelurunkoon. (Eskola & Suoranta 1996, 107- 118.) Pääteemaksi eli koko haastattelua läpäiseväksi teemaksi vahvistui Pentikin tekemisen flow. Muina teemoina olivat luova prosessi, Anu Pentikin kokemuksia ja käsityksiä intuitiosta, intuition mahdollistavat tekijät sekä intuition käyttö ja uhat taiteilijalla. Teemat valittuani keskityin kuhunkin teemaan ja luin teemojen kautta läpi aineistoa. Etenin analyysissä vaihteittain eli analysoin kerros kerrokselta aineistoa. Poimin haastatteluaineistosta lauseita niille kuuluvien teemojen alle eli jäsensin tietoa teemakortiston avulla (Eskola & Suoranta 1996, 107–118).

Teemakortisto on lähellä teemoittelua, joka nojautuu vahvasti teorialähtöisyyteen. Temahaastattelun runko pohjautui teoriaan, jolloin myös teemakortiston avulla tehty analyysi pohjautuu teoriaan. (Eskola ja Suoranta 1996, 135–136.) Käytän Anu Pentikin sitaatteja analyysissä. Niiden kautta tuon esille yksilön kokemuksen ja säilytän aineiston luotettavuuden. Tällöin en tulkitse sitaattien kautta aineistoa, vaan osoitan sen suoraan sitaattien kautta olemassa olevaksi. Seuraavat analyysin pääkappaleet olen otsikoinut sitaattien avulla ja esitän analyysissä vahvistuneet asiat.

4.1 Kaikki lähtee siemenen ideasta, siitä teemasta, mitä haluaa tehdä

Kuva 14. Anu Pentikin luova prosessi janalle kuvattuna ja luovaan prosessiin vaikuttavat tekijät ympyrän sisällä viiteen osaan jaettuna. Kuva: Silja Nurmimäki.

Anu Pentikin luova prosessi (kuva 14.) on kuvattu keskellä olevalle janalle, jota luetaan vasemmalta oikealle. Luovan prosessin ensimmäinen vaihe oli alkuenergia, joka taiteilijalla oli Taidehallin kävijäennätykset rikkonut näyttely vuonna 2017 (AP>SN 21.1.2019). Tämä energia sysäsi luovan prosessin alkuun. Taidehallin näyttelymenestys oli taiteilijalle henkilökohtainen palaute työstään ja se sai hänet uskomaan itseensä ja näkemään uuden yhtä suuren näyttelyn luomisen mahdollisuuden. Se synnytti idean uudesta näyttelystä. Näyttelyn idea ja teema siemenen muoto oli luovan prosessin seuraava vaihe. Ideaa työstettiin tekemällä ja kokeilemalla – ei niinkään ajattelemalla. Käsillä tekemisen kautta taiteilija voi nähdä toimiiko idea. (AP > SN 21.1.2019.)

”Kaikki lähtee ideasta siitä teemasta mitä haluaa tehdä. Ja minulla se teema oli siemen ja se lähti siemenen muodosta.” Idean ja teeman käsin työstäminen ja kokeileminen on tärkeää, jotta nähdään, onko idea kelvollinen jatkoon vai hylätäänkö se. Näin luova prosessi etenee ja idea kehittyy:”- - rakensin sen siemenen ympärille semmoisen elämänkaaren, että pieni lapsi puhalttaa voikukkaa ja toivoo.” (AP > SN 21.1.2019.) Eli taiteilija kasvat-
taa alkuidean ympärille lisää tarinaa, jotta idea on riittävän vahva kantaakseen päämää-
rään saakka, sillä sen kautta taiteilija katsoo läpi kaikkea valintojaan.

Wäinö Aaltosen museon luomat fyysiset ja käsitteelliset rajoitukset toivat tekemiselle ke-
hykset, joiden sisällä näyttelyn tuli pysyä (AP > SN 21.1.2019). Ilman rajoja luovia ke-
hyksiä ei ole luovaa prosessia, vaan kaikki tekeminen hajoaa ja leijuu ilmassa. Ulkopuo-
linen tuki ja palaute olivat tärkeää luovan prosessin kasassa pysymiselle, jotta se etenee.
Taiteilija kuvaa rajauksen merkitystä: ”Joo täällä kävi kävi museon intendentti ja kuraat-
tori toissaviikolla ja siinä tuli sitä palautetta aika paljonkin juteltiin kaikkea ja mää näytin
mitä on tulossa ja noin ja puhuttiin niistä ja sain palautetta ja pyysinkin palautetta mulla
oli se suunnitelma ja käytiin sitä läpi se oli kiva ja kaikki ei ollut semmosta jes jes vaan.”
(AP > SN 21.1.2019.) Sen jälkeen taiteilija mietti itse, millaisia taideteoksia hän haluaa
tehdä näyttelytiloihin ja millaiset mahdollisuudet näyttelyn tilat luovat taideteoksille. Isot
installaatiot sopivat taiteilijan näkemyksiin tilan ja taiteen kohtaamiseksi museossa.

Idean ja teeman lisäksi tärkeimmäksi luovan prosessin osaksi osoittautui päämäärä, jota
kohti taiteilija työskentelee: ”Minä työskentelen sitä päämäärää kohti. Että on aina pää-
määrä kun minä en tee itselleni enkä tee huvikseni vaan on aina se päämäärä. Kun teen
uniikkia niin voin tehdä vapaasti mutta aina on se se piste johonka minä menen” (AP >
SN 21.1.2019.) Pentik vie läpi kaikki päätökset teeman ja päämäärän läpi, näin luova
prosessi etenee jouhevasti eteenpäin ja sivupoluille eksyminen vältetään. Näyttelyn luo-
misen suurin haaste on säilyttää punainen lanka ja alkuperäinen teema.

Luovan prosessin ympärillä on viisi saraketta, joissa on luovaan prosessiin vaikuttavia
tekijöitä. Nämä tekijät olivat merkittävässä roolissa siinä, kuinka luova prosessi saavutti
päämäärän. Analyysi osoitti, että luovan prosessin eteneminen kohta kohdalta ei takaa
päämäärän tavoittamista, jos ympärillä olevat asiat eivät ole kunnossa. Jaoin luovaan pro-
sessiin vaikuttavat tekijät viiteen sarakkeeseen, joista ensimmäisessä on idean merkitys,

joka sisältää taiteilijan väittämät: kaikki lähtee ideasta, siitä teemasta, mitä haluaa tehdä. Ideoinnin runsaus ja seulomattomuus on tärkeää: tulee hullujakin ajatuksia, tällaisia mielikuvia, mitä kaikkea voisi tehdä. ”Ideoita on tullut illalla ja aamulla ne iloisesti toteutuu”, on kolmas lause, joka kuvaa ideoinnin runsautta sekä niiden kuuntelua niin, että toteuttaa ideat (AP > SN 21.1.2019.) Tällöin rationaalisen mielen kriittisyys ideoita kohtaan laskee ja uudenlaiset ideat pääsevät tulvimaan mieleen, jolloin ideoiden uutuusarvo kasvaa (Raami 2016).

Kaaviokuvan seuraavassa sarakkeessa ovat rutiinit, jotka mahdollistavat päivittäisen tekemisen ja asioiden edistymisen ilman erillistä suunnitelmaa. Yksin tekeminen mahdollistaa hyvän keskittymisen sekä intuition tavoittamisen. Luonnon ympäröimänä työskentely on tärkeää, sillä se laskee stressitasoa ja mahdollistaa intuition käytön. (Pinkola Estes 2014.) Luovan prosessin loppuun saattamiseksi tapaamisten vähentäminen ja työhön keskittyminen ovat merkityksellisessä roolissa taiteilijalle. Matka yksin ulkomaille inspiroivaan paikkaan kuten Marrakehciin tai Pariisiin sekä tapaamisten ja perhematkojen peruminen tuovat tärkeän rauhan tekemiselle.

Kaaviokuvassa on kuvattu luovan prosessin uhka: taiteilijan pelko kritiikille. Kritiikki kaivata aivojemme näköalakykyä, sillä silloin on vaikeaa nähdä mahdollisuuksia ja ratkaisuja ongelmiin (Csikszentmihalyi 2005, 64 – 68 & 117; Goldberg 1985, 155; Goleman 2003, 115–116). Luovalle prosessille on uhkana myös se, että joku luovaa prosessia tukeva asia jää pois pidemmäksi aikaa. Kaaviokuvan viimeisessä sarakkeessa on luovan prosessin energia ja voima: Flow-tila. Sen mahdollistaa taiteilijan työote. Anu Pentik välttää tekemästä silloin, kun työntekeminen ei suju ja jättää energiaa liikaa vievät asiat pois koko prosessista. Pentik toteaa: ”Teen viivan sinne päin – olen luopunut turhasta huolellisuudesta.” (AP > SN 21.1.2019.) Taiteilijan luottamus prosessin kulkuun on tärkeää, jos kaikki päätökset ovat vain hänen käsissään epävarmuus voi kasvaa liian suureksi ja samalla saattaa sokeutua omalle työlleen.

Luova prosessi etenee janan mukaisesti ja luovaan prosessiin vaikuttavat tekijät ovat suuressa roolissa mahdollistaen koko prosessin sujumisen ja päämäärään pääsemisen. Esimerkiksi se, että taiteilija keskeyttää työn tekemisen, jos se ei suju ja siirtyy muihin tehtäviin on ensiarvoisen tärkeää luovalle prosessille: ”- et jos se ei lähde luistamaan se

pitää jättää ja jättää jättää ja palata muutaman päivän päästä siihen.” (AP > SN 21.1.2019.) Taiteilija voi pilata teoksensa turhautumisella tai työhön pakottautumisella, kuten taiteilija toteaa: ”Pitää ensin nähdä, mitä haluaa tehdä.” (AP > SN 21.1.2019.) Seuraavissa kappaleissa avaan merkittävästi luovaan prosessiin vaikuttavia tekijöitä.

4.2 Kaikki on siinä niin synkronissa että on vaan niin hyvä olo

Aineisto osoitti yllättävän vahvasti, että Anu Pentikin luovan prosessin ytimessä on flow-tilan vaaliminen ja siinä työskentely. Haastattelussa toistui teema, miten taiteilija kokee työssään flow-tilan ja koko hänen tekemisprosessinsa perustuu flow-tilalle. Taiteilija asettaa työskentelyn tavoitteeksi selkeän päämäärän, jolloin flow-tila on helppo saavuttaa sen avulla (AP > SN 21.1.2019; Csikszentmihalyi 2005, 70). Anu Pentik korostaa työskentelyssään, että aina on oltava päämäärä ja nähtävä se, mitä haluaa tehdä. Tämä luo vahvistuksen sille, että taiteilija pyrkii flow-tilaa kohti tietoisesti. Flow-tilaa kuvaillaan yleensä juuri niillä sanoilla, kuin taiteilija kuvaa omaa tekemistään: ” - - tunnen niin niin semmoisia niin positiivisia ja kokonaisvaltaisia ajatuksia kun kun mä teen käsillä silmällä silmillä ja sydämellä niin ne kaikki on siinä niin synkronissa että on vaan niin hyvä olo.” (AP > SN 21.1.2019.) Tekemisen kuvaaminen positiiviseksi ja kokonaisvaltaiseksi kokeemukseksi todistaa taiteilijan puhuvan flow-tilasta. Tekeminen käsillä, silmillä ja sydämellä kertoo siitä, että taiteilija on keskittynyt tekemiseen, mikä on myös flow-tilan tunnusmerkkejä.

Flow-tilan määritelmänä pidetään sitä, että työskentelyn on tapahduttava tekijälleen haastavalla alueella (Csikszentmihalyi 2005, 88–90). Anu Pentikin yksi tunnusomainen piirre on haastaa itseään. Koko hänen uransa on edennyt haasteesta toiseen: Hän on esimerkiksi kehittänyt käsin maalaamisessa käytettävän vahan keramiikkalautasille. Taiteilija kuvaa kollegoidensa tapaa tehdä: ” Monet nimekkäät kuvantekijät ja muut taitelijat niin tekee vaan sitä samaa teemaa ja samalla tekniikalla samaa eikä uskalla hypätä. Tuolis suunnittelijat suunnittelee tuoleja niin ei hypätä niin että vois tehdä ihan jotain muutakin. - - mä aina hyppään uuteen.” (AP > SN 21.1.2019.) Uuden näyttelyn tekeminen on uudelle alueelle menemistä ja se tuo uusia tapoja tehdä keramiikasta taideteoksia. Anu Pentik kertoo: ”Ideoita ja inspiraatiota ja värejä on niin ettei voi koskaan sanoa että on käyttänyt kaiken.”

(AP > SN 21.1.2019.) Silmien avaaminen mahdollisuuksille ja itsen haastaminen avaa ovia mielekkääseen tekemiseen ja sopivat haasteet mahdollistavat flow-tilaan pääsemisen, jolloin tekemisestä tulee todella mielekästä ja eteenpäin menevää. Flow-tila ja intuitio ovat lähellä toisiaan. Flow-tilassa ihminen on lähellä intuitiivista tietoa, jolloin hänen on helppo käyttää sitä. (Csikszentmihalyi 2005, 100–105.) Tekstissä flow-tila ja intuitio kappaleet ovat sisällöllisesti lähellä toisiaan.

4.3 Tulee hullujakin ajatuksia ja mielikuvia

Tausta-aineiston perusteella Anu Pentik painottaa taiteen tekemisessään työntekoa ja ahkeruutta (Nurmi 2018; Vuolasto 2017). Haastatteluaineisto paljasti Pentikistä muitakin puolia. Hänellä on paljon kokemusta ja tietoa intuitiosta ja hän käyttää sitä. Seuraavaksi avaam taiteilijan kokemuksia ja käsityksiä intuitiosta.

Anu Pentikin kokemukset intuitiosta ovat työskentelyssä jokapäiväisiä: ”- tunnen niin niin semmosia niin positiivisia ja kokonaisvaltaisia ajatuksia.”(AP > SN 21.1.2019.) Pentikin kokemuksessaan intuitiosta yhdistyvät positiivinen mieli ja kokonaisvaltainen kokemus. Taiteilijan kokemus taidetta tehdessä on lähellä intuitiota ja flow-kokemusta. Taiteilija kuvaa omaa tekemistään näin: ” - kun mä teen käsillä silmällä silmillä ja sydämellä niin ne kaikki on siinä niin synkronissa että on vaan niin hyvä olo.” (AP > SN 21.1.2019.) Intuition käyttöä kuvataan yleensä kiertoilmauksin (Raami 2015, 148–150) ja taiteilijan mainitsema sydämellä tekeminen kuvaa tätä intuition käyttöä. Kun taiteilija mainitsee tekevänsä sydämellä se tarkoittaa intuition kuuntelemista. Juuri se, että sydämellä, silmillä ja käsillä tekeminen ovat synkronissa kertoo myös siitä, että taitelija käyttää rationaalisen ja ei-rationaalisen mielen yhteistyötä (Goldberg 1985,23–25, 30–31, 85). Eli taiteilija ei ainoastaan kuuntele intuitiota, vaan myös käyttää silmiä eli rationaalista mieltä punnitsemaan valintojaan.

Anu Pentikin mukaan jokainen ihminen käyttää intuitiota tietoisesti tai tiedostamattaan ja hän itse käyttää intuitiota tietoisesti ja tiedostamattaan. Pentik määrittelee intuition elämykseksi, tunteeksi, jota ei voi osoittaa, oivallukseksi tulevasta asiasta, näkymäksi ja kuvaksi. Hän toteaa: ”Sellainen näkymä, kuva se on mulle.” (AP > SN 21.1.2019.) Nämä

kaikki taiteilijan mainitsevat määritelmät intuitiosta ovat tapa kuvata sanoittamatonta asiaa. Intuitiota on tutkittu tieteessä paljon, mutta sen tuominen tavallisten ihmisten keskuuteen ei ole vielä niin yleistä, että ihmiset osaisivat määritellä intuition käyttöä kovin tarkasti. Elämyksellä taiteilija tarkoittaa kokonaisvaltaista kokemusta intuitiosta, jota ei voi erottaa kuvaksi tai kuulon kautta tulevaksi intuitioksi. Tunne, vaisto, oivallus, lampun syttyminen päähän ovat yleisiä tapoja kuvailla intuitiota (Raami 2015, 148–150).

Anu Pentikin mukaan intuitio koostuu kaikista elämän tapahtumista ja ihminen kokee omalla kokemuskentällään intuitiotunteen (AP > SN 21.1.2019). Raami kuvaa asiantuntijaintuition koostuvan kaikista ihmisen kokemuksista, joita syvän perehtymisen ja innostumisen kautta asiantuntija on itselleen kerännyt (Raami 2016, 84 & 178). Pentikin käsitys intuitiosta on juuri tätä asiantuntijaintuitiota.

Anu Pentikin mukaan luovan ihmisen tulisi herkistyä aina vain enemmän olemaan avoin ja ajatella rohkeasti mahdollisuuksia:” - - sitten tulee hullujakin ajatuksia välillä hulluja tällönsiä mielikuvia...” Taiteilija tunnistaa, että intuitiolle tulee herkistyä ja avautua, jotta intuition erottaa rationaalisen mielen antamista ideoista. Pentik tiedostaa, että juuri mahdolltomille ideoille avautuminen kuvaa intuition laajoja mahdollisuuksia. (AP > SN 21.1.2019.) Ainoastaan intuition kautta voimme tavoittaa sellaisia ratkaisuja asioihin, joita emme ole ennen nähneet (Raami 2015). Anu Pentik kokee olevansa avoin intuitiolle näyttelyn tekemisen osalta, sillä hän ei halua sulkea tietoisuuttaan intuitiolta, vaan pitää kaikki aistit avoimina: ”Pitää pitää kaikki aistit avoimina - - - en halua sulkea intuitiota pois.” (AP > SN 21.1.2019.) Taiteilija haluaa käyttää intuitiota apuna ja hän tiedostaa, että pitämällä muutkin aistit kuin rationaalisen mielen avoimena, hän voi saada siihen kosketuksen.

Kuva 15. Anu Pentikin kokemus intuitiosta. Kuva: Silja Nurmimäki

Anu Pentikin mukaan intuitiota on hyvä seurata, sillä se antaa arvokasta tietoa. Kokosin taiteilijan kokemuksen intuitiosta kuvaksi (kuva 15.). Kuva selventää intuitiokokemuksen vahvuutta ja sitä kuinka hän käyttää sitä monessa luovan prosessin vaiheessa. Ensimmäinen osa Anu Pentikin intuitiokäsityksessä on intuitioelämys (kuva 15.). Hän kuvaa intuitiota intuitioelämykseksi, joka tarkoittaa sitä, että kokemus intuitiosta ei ole vain yhden aistin kautta koettava, vaan suurempi kokemus. Tällöin intuitio on niin vahva, että sitä ei voi ohittaa rationaalisen mielen järkeilyllä. Toinen vaihe taiteilijalla on intuition muuttaminen konkreettiseen muotoon piirtämällä tai muotoilemalla. Tällöin hän saa paremman otteen ideasta ja antaa sen muiden katsottavaksi ja näin elämys on saanut konkreettisen muodon. Kolmannessa kohdassa hän tekee luonnoksesta prototyypin, jolloin idea on jo pitkällä. Neljännessä kohdassa hän vertaa omaa työtään alkuperäiseen intuitioelämykseen ja kysyy: Olenko karannut alkuperäisestä ideasta? Työtä muokataan tarvittaessa ideaa kohti. Kuvan viides kohta kertoo intuition luotettavuudesta: intuitio seuraa työn mukana loppuun saakka, jos intuition antama idea on ollut riittävän hyvä. Kuudes ja seitsemäs kohta kertovat taiteilijan päämäärästä, joka on hänen mukaansa: ” - ihmisten näistä elementeistä mitä mä teen täytyy kokea jotain niinku mä itse koen ja millä tavalla mä saan

sen tän ajatuksen niin selväks että ihminen kokee sen tunteen, aistii sen samalla tavalla kuin mä olen sen tarkoittanut.” (AP > SN 21.1.2019.) Taiteilija pyrkii luomaan kokemastaan intuitioelämyksestä installaatioon, jonka kautta näyttelyvierailija voi kokea saman elämyksen kuin taiteilijakin.

Anu Pentikin kokemukset intuitiosta ovat voimakkaat ja tukevat hänen luovaa prosessia useassa kohtaa ei vain ideoinnissa. Taiteilija kuljettaa intuition tuomaa viestiä läpi koko luovan prosessin. Seuraavassa kappaleessa kerron asioita, jotka mahdollistavat intuition käytön taiteilijan luovassa prosessissa. Intuition käyttö tarvitsee ympärilleen sitä tukevia asioita. Käyttääkseen intuitiota on tiedostettava, että se vaatii itsetuntemusta ja oman itsensä kuuntelua.

4.4 Tarvin matkan Marrakechiin - värit tekee hulluks siellä

Neljäs selvä teema haastattelussa oli intuition mahdollistavat asiat. Teemahaastattelun kautta oivalsin, mitkä asiat mahdollistavat intuition käytön Anu Pentikin luovassa prosessissa. Ensinnäkin taiteilija asuu rauhallisessa kylässä Posiolla ja hänen kotinsa on metsän keskellä. Hän työskentelee tehtaalla taiteen parissa varhain aamulla tai viikonloppuisin, jotta saa työrauhan, sillä päivisin tehtaalla on paljon työntekijöitä. Iltaisin hän työskentelee kotona omassa studiossaan luonnon ympäröimänä. Suuret ikkunat tuovat luonnon lähelle. Bastick painottaa, että intuition kuuntelemiselle merkittäviä seikkoja on yksinolo ja luonto (Bastick 2003). Pentikin työskentelytavoissa on paljon asioita, jotka mahdollistavat intuition käytön. Taiteilija tarvitsee näyttelyn luovan prosessin aikana rauhallisen elämän vastapainoksi myös ärsykeitä, joita hän hakee matkoillaan Pariisiin sekä tänä vuonna matkasta Marrakechiin. Näiden matkojen tarkoitus on tuoda taiteilijalle inspiraatiota ja energiaa näyttelyn tekemiseen. Taiteilijan mukaan: ”On tärkeitä että taiteilija on pois siitä kotipiiristä on vähän niin kuin liitelee muualla on avoimempi.” (AP > SN 21.1.2019.)

Anu Pentik tiedostaa intuition olemassaolon ja haluaa olla avoin sille. Luonto ja yksinolo ovat perusta sille, että taiteilija voi käyttää luovassa prosessissaan intuitiota. Tämän huo-

maamisen jälkeen Pentik on rakentanut työarkensa niin, että kaikki siinä oleva tukee intuitiota. Intuitiota tukevia asioita Pentikin arjessa ovat: työrutiinit, työtehtävien vaihtaminen, jos tekeminen ei suju, positiivinen asenne ongelmien ratkaisemiseen, musiikin kuuntelu työskennellessä sekä työskentelylle sopiva tila. Nämä asiat ovat taiteilijalla merkittävässä roolissa intuitioyhteyden saamiseksi.

Anu Pentikille intuition mahdollistamisen näkökulmasta on ollut tärkeää henkisen kapasiteetin löytyminen, itsevarmuus ja kollegan tuki. Ne ovat merkittäviä asioita luovalle prosessille, silloin kun oma suunta on hukassa tai saa kritiikkiä: ”Kyl se niin ku tuntuu siltä että mä ajattelen että saakutti että minä kestan mä näytän niille sille se tuntuu.” (AP > SN 21.1.2019). Taiteilijan itsevarmuus ja häntä tukevat ihmiset ovat suuressa roolissa silloin, kun vastaan tulee kritiikkiä tai ongelmia. Taiteilija tarvitsee myös muiden tukea kuistoakseen omalla alallaan.

Aikaisemmassa analyysikappaleessa kerroin, että päämäärää kohti työskentely mahdollistaa flow-tilan saavuttamisen, mutta se mahdollistaa myös intuition käytön. Päämäärää kohti työskentely antaa aivoille mahdollisuuden työskennellä tehokkaasti ja virittää ei-tietoinen mielen työhön (Goldberg 1985, 158–159). Anu Pentikin asiantuntijuuden tasolla olevasta intuitiokokemuksesta kertoo se, että Pentik suunnittelee illalla, mitä hän tekee aamulla, jolloin yön aikana aivot voivat työskennellä päämäärää kohti ja aamulla ideat ovat kehittyneet ei-tietoisessa mielessä (Raami 2016, 172–176). Pakottomuus työskentelyssä eli taiteilija ei keskity huolellisuuteen liiaksi, mahdollistaa intuition kuuntelun. Työskentelystä nauttiminen ja sen äärellä positiivisten tunteiden kokeminen on myös tärkeää intuition kannalta. Taiteilija sanoo nauttivansa työstään: ”Aina ajattelen positiivisia asioita ja nautin, enkä enää pelkää että mitähän tästä tulee.” (AP > SN 21.1.2019.) Positiivinen ajattelu luo aivoihin laajemman näkökulman ja mahdollistaa uusien ja parempien päätösten tekemisen (Csikszentmihalyi 2005, 77–81).

Haastattelusta löytyi useita kohtia, joista voin tunnistaa taiteilijan käyttävän intuitiota, sillä perehtyminen intuition teoriaan auttaa tunnistamaan viitteitä. Anu Pentik kertoo: ”- teen käsillä, silmillä ja sydämellä...” (AP > SN 21.1.2019.) Se, että taiteilija kuvaa tekevänsä sydämellä kuvaa sitä, että hän tarkkailee ja havainnoi asioita muusta kuin rationaa-

lisesta mielestään käsin. Rationaalisen mielen käyttämisen tunnistaa siitä, että silloin ihminen kuvaa olevansa pään sisällä. Havainnoin muuttaminen esimerkiksi sydämeen tai johonkin muuhun elimeen muuttaa asioiden tarkastelukulmaa ja näin mahdollistaa intuitiivisen tiedon tavoittamisen. (Raami 2016.) Pentik tiedostaa tekemisensä olennaiset asiat sanoessaan: ”- - yksinoleminen ja tekeminen on tärkeä” (AP > SN 21.1.2019.) Intuitio mahdollistuu yksinolemisen kautta (Bastick 2003). Intuition mahdollistumisen vastakohdina ovat intuition esiintymisen ja tavoittamisen uhat. Ne ovat tärkeitä seikkoja huomioida luovassa prosessissa. Näitä uhkia voi ehkäistä ennakoimalla ja siirtämällä esteet pois intuition tieltä.

4.5 Pelkohan on, että jos tekee näyttelyn niin arvostelijat mollailee sen

Viimeiseksi teemaksi jätin intuition uhat. Näitä intuition uhkia taitelijan työskentelylle löysin vähän. Yhdeksi merkittävimmistä uhista osoittautui kuluttajilta ja taidenäyttelijöiden arvostelijoilta tuleva kritiikki, jota Anu Pentik kuvaa näin: ”Semmonen pelkohan on, että jos tekee näyttelyn niin arvostelijat mollailee sen...” (AP > SN 21.1.2019). Pelko kaivaa ihmisen ajattelua ja tällöin esimerkiksi ratkaisujen löytäminen voi olla vaikeaa. Intuition avulla ihminen saa parhaan mahdollisen potentiaalin ratkaista ongelmia, sillä intuitiivisen tiedon avulla saa uudenlaisia ratkaisuja ongelmiin (Csikszentmihalyi 2005, 64 – 68 & 117; Goldberg 1985, 155; Goleman 2003, 115–116). Taiteilija mainitsee myös toisen uhan intuitiolle: ”- - kun on kauhean väsynyt niin tota sit tuntuu että tästä ei tuu mitään.” (AP > SN 21.1.2019.) Väsymys vaikeuttaa taiteilijan työskentelyä, niin että hän alkaa havainnoida luovan prosessin uhkia mahdollisuuksien sijaan. Luova prosessi on ongelmanratkaisua: kuinka saan tehtyä näyttelyn valmiiksi sellaisena kuin sen haluan. Uhat estävät tämän ongelmanratkaisun tekemisen.

Anu Pentikillä on samanlaisia uhkia kuin muillakin ihmisillä luovassa prosessissa. Hän kuitenkin usein osaa kiertää uhat. Uhkien kiertämisen tavat ovat samoja kuin asiat, jotka mahdollistavat intuition käytön. Taiteilija tiedostaa oman tekemisensä tavan, rutiinitehtäviin ryhtyminen huonona päivänä on esimerkki siitä kuinka taiteilija kiertää tekemistä jarruttavan asian. Päämäärättömän tekemisen välttäminen on toinen esimerkki tällaisesta toiminnasta. Pentik korostaa, että hänen on nähtävä lautasessa kuvio ennen kuin hän voi

aloittaa tekemisen ja jos hän ei näe sitä, hän ei silloin maalaa (AP > SN 21.1.2019.) Pentikin vahva asiantuntijuus ohjaa viisasta käyttäytymistä. Kun tunnistaa ja tiedostaa omaa tekemistä tukevat asiat, kaikki sujuu helpommin kuin ratkoessa ongelmia, joita väärät tavat voivat aiheuttaa.

Anu Pentikin tekeminen on todella intuitiivista, sillä hän kykenee ennakoimaan työskentelyä uhkaavat tekijät. Nykyajan työyhteisössä tarvitaan joustoa työajoissa ja työtehtävissä. Näissä haasteissa taiteilija onnistuu omalla tavallaan esimerkiksi menemällä aikaisin töihin, kun työpaikalla ei ole vielä muita. Joustavuus ja omien tapojen löytäminen työskentelyn tueksi on tärkeää työskentelyn kannalta.

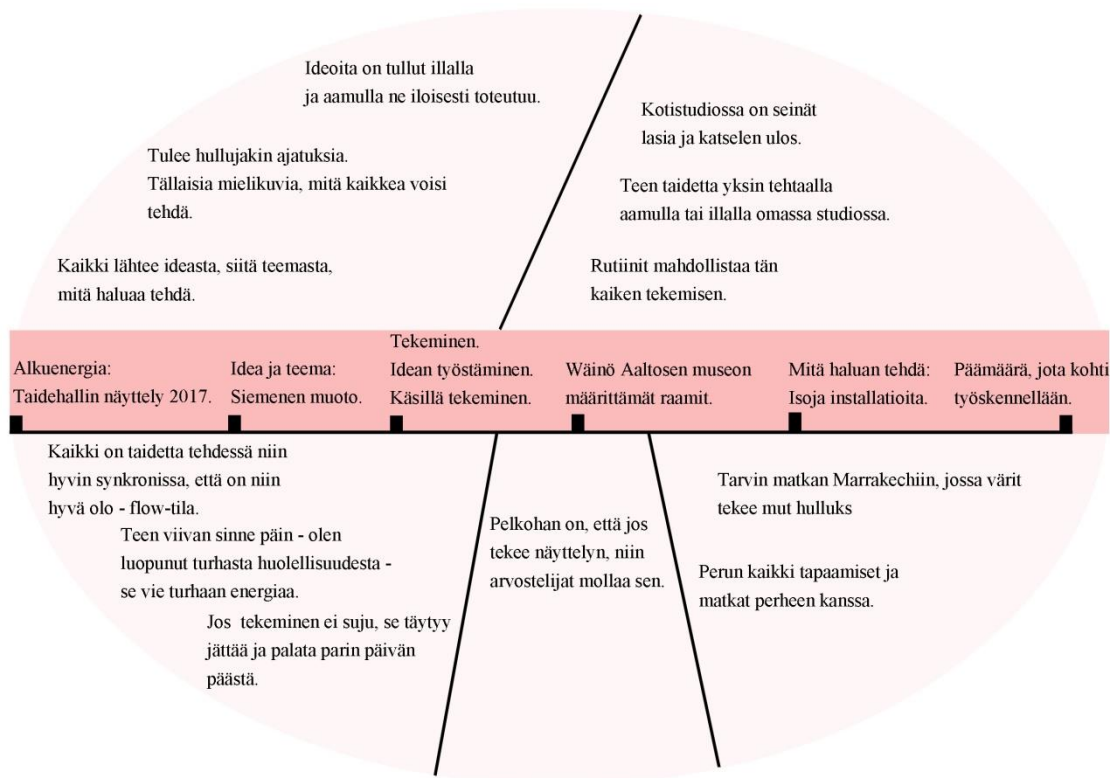
5. TULOKSET

Luvussa neljä tein analyysin haastattelusta. Tässä kappaleessa vastaan tutkimuskysymyksiin analyysin avulla. Luvussa neljä rajasin, karsin ja järjestin analyysin avulla aineistoa, minkä pohjalta pystyn avaamaan tulokset.

Päätutkimuskysymyksenä oli: Millainen merkitys intuitiolla on taiteilijan luovassa prosessissa? Intuitio on merkityksellisessä asemassa Anu Pentikin luovassa prosessissa. Analyysin teemat vastaavat monella tasolla tähän kysymykseen. Voidaan nähdä, että intuition ja flow-tilan yhteys ja niiden vaaliminen ovat keskeisessä osassa Pentikin luovassa prosessissa. Yhteys ja vaaliminen alkavat ideoinnista ja jatkuvat halki prosessin lopputulokseen saakka. Työskentelytavat ja -rutiinit pyrkivät suojelemaan intuition mahdollistavaa tapaa olla työn ääressä. Pentik seuraa intuitiota luovassa prosessissaan esimerkiksi ideoinnissa. Hän toteuttaa intuitioelämyksen taideteokseksi. Työskentelytapa osoittaa, että taiteilija kuuntelee intuitiotaan: huonona päivänä hän tekee rutiinihommia taiteellisen työn sijaan ja näin hän ennakoi luovan prosessin uhkia (AP > SN 21.1.2019). Tämä osoittaa älykästä intuition käyttöä, jossa tiedostetaan intuition uhat ja vääristymät (Raami 2016, 35–40).

Anu Pentik työskentelee mielellään yksin ja välttää keskeytyksiä (AP > SN 21.1.2019). Eli hän voi olla tekemisen tilassa, jossa intuitiolle jää tilaa. Intuition kuuntelemiseksi tarvitaan yksinoloa ja rauhoittumista, jotta voitaisiin päästä rationaalisen mielen esteiden läpi (Goldberg 1985, 15&154; Goleman 2003, 79–80 & 191). Maiseman vaihdos Posiolta Pariisiin ja Marrakechiin osoittaa taiteilijan tuntevan, millaisia ärsykyksiä hänen mielensä tarvitsee, jotta luova prosessi sujuu (AP > SN 21.1.2019). Taiteilija tunnistaa olosuhteet, jotka mahdollistavat luovan prosessin sujumisen ja se on merkittävä osa tutkimuksen tuloksi, että intuition tukeminen on niin suuressa osassa työskentelyä. Intuition mahdollistavat seikat kahteen osaan: konkreettisiin ja abstrakteihin asioihin.

Pentikin luova prosessi on eteenpäin menevä ja siihen vaikuttavat luovan prosessin ulkopuolella olevat asiat: tukevat asiat ja uhat. Esitän taiteilijan luovan prosessin ja siihen vaikuttavat tekijät kuvassa 16. Avasin kuvion (kuva 16.) jo analyysiluvussa (kuva 14.).

Kuva 16. Anu Pentikin luova prosessi vuoden 2020 näyttelyn valmistamisessa Wäinö Aaltosen museoon Turkuun. Kuva: Silja Nurmimäki.

Anu Pentik ei juurikaan reflektoinut omaa luovaa prosessiaan haastattelussa (AP > SN 21.1.2019). Se on muuttunut taiteilijalle niin automaattiseksi, koska ura on jo pitkä. Kuvion (kuva 16.) avulla tuon esille Pentikin luovan prosessin, jonka olen rakentanut haastatteluaineiston perusteella. Kuvion selventää, millaiset asiat vaikuttavat Pentikin luovaan prosessiin. Prosessi on monikerroksinen, jossa useilla asioilla on merkitystä, vaikka ne eivät suoraan liity tekemiseen ja suunniteluun. Esimerkiksi taitelijan matkat ovat luovan prosessin kannalta merkityksellinen asia.

Turun Wäinö Aaltosen museon luovassa prosessissa tärkeä alullepanija oli Helsingin taidehallin näyttely. Näyttely ylitti taitelijan ja yleisön odotukset. Toinen merkittävä seikka analyysissä oli luovan prosessin selkeä päämäärä, jota kohti taiteilija työskentelee. Voimakas alkuenergia ja selkeä päämäärä toimivat voimakkaina luovan prosessin ohjaajina. Tärkeinä etappeina luovassa prosessissa olivat idea ja teema, jonka ympärille kaikki rakentuu. Pentikille idean työstäminen käsin oli myös merkittävä osa prosessia. Idea oli

saatava konkreettiseen muotoon käsin kosketeltavaksi, jotta hän näkee toimiiko se. Voimakkaan alkuenergian lisäksi taiteilija tarvitsee eteenpäin vievää energiaa prosessin muissa vaiheissa. Tällaisena toimi matka Pariisiin sekä Marrakehiin. Laajassa projektissa tarvitaan paljon ideoita, jolloin matka impulsseja täynnä olevaan Pariisiin ja Marrakehiin toimivat Pentikillä innoittavina tekijöinä luovassa prosessissa. (AP > SN 21.1.2019.) Matkat antoivat polttoainetta viedä näyttelyn sisällön suunnittelua eteenpäin. Intuitiota on suojeltava ja sille on annettava tilaa, jotta se mahdollistuu (Bastick 2003). Luovaan prosessiin kuuluu myös huonot päivät, jolloin tehdään rutiinihommia.

Pentik keskittyy ongelman analysoinnin sijaan ongelman ytimen hahmottamiseen ja samanaikaisesti ideoiden kehittelyyn. Luonnostelu helpottaa ongelman ytimen hahmottamista ja auttaa kokonaisuuden kirkastamisessa sekä uusien ideoiden syntymisessä. (AP > SN 21.1.2019.) Kyseessä on iteratiivinen, syklinen prosessi, jonka vuoksi luovilla aloilla asiantuntijuus on erilaista kuin tieteellinen tai tekninen ongelmanratkaisu (Raami 2016, 141). Onnistunut design perustuu kykyyn rajata ongelman ydin ja ajatella joustavasti, mikä tarkoittaa intuition käyttöä ja erilaisia ajattelun tapoja. (Raami 2016, 142.) Pentik korostaa idean ja teeman merkitystä ja käyttää intuitiota (AP > SN 21.1.2019). Näin toimien syntyy toimiva lopputulos. Idean konkreettiseksi saattamisen jälkeen voi vasta sanoa toimiko se vai ei (Koski & Tuominen 2013).

Ilkka Kettunen määrittelee muotoiluprosessin mallin siten, että tilannetta ei voi ymmärtää ennen kuin on tehnyt jotain. Ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa olemisen logiikka perustuu Kettusen mukaan siihen, että tekemällä rakennetaan muotoilutuotetta – ei ymmärtämällä (Kettunen 2013, 17–20). Tämän saman logiikan mukaan Pentik toimii luovassa prosessissaan. Tekemisen kautta punnitaan teema ja idea. Tekeminen kertoo toimivatko ne konkreettisessa muodossa. Nigel Cross on tutkinut muotoilijoiden tapaa lähestyä ongelmaa ja mainitsee, että muotoilija etsii ratkaisua tekemisen kautta ongelman syvällisen analysoinnin sijaan (Cross 2011, 121). Tämä tulee selvästi esille Pentikin luovassa prosessissa, hän pyrkii työstämään ideaa käsin mahdollisimman nopeasti, kun hänellä on idea ja teema koossa (AP > SN 21.1.2019). Crossin mukaan sellaiset muotoilijat menestyvät, jotka eivät keskity liikaa keräämäänsä aineistoon. He muodostavat työstä itselleen haasteen ja ongelman analysoinnin sijaan he keskittyvät ratkaisuehdotuksien löytymiseen tekemisen avulla. Pentik haastaa itseään ja hyppää tuntemattomaan ja näin ollen Crossin

teoria toimii Pentikin kohdalla. Taiteilijan luovassa prosessissa merkityksellisessä asemassa oli idea ja teema sekä päämäärä, jota kohti kuljetaan ja työn sopiva haastavuus (AP > SN 21.1.2019).

Toinen tutkimuskysymys on: Millaisia kokemuksia ja käsityksiä Anu Pentikillä on intuitiosta? Kokosin Pentikin kokemuksen intuitiosta kaavioksi (kuva 17.), jossa on nähtävillä se, että hänen kokemuksensa intuitiosta on vahva ja kuinka hän käyttää sitä monessa luovan prosessin vaiheessa.

Kuva 17. Anu Pentikin kokemus intuition kulusta. Kuva: Silja Nurmimäki.

Kuvassa (kuva 17.) Anu Pentikin kokemus on jaettu seitsemään vaiheeseen: 1. Taiteilija kokee intuitioelämyksen. 2. Taiteilija muuttaa elämyksen konkreettiseen muotoon eli luonnokseksi piirtämällä tai muotoilemalla. 3. Luonnoksesta tehdään prototyyppi. 4. Taiteilija vertaa omaa työtään alkuperäiseen intuitioelämykseen: olenko karannut alkuperäisestä näkemästä ja muokkaa työtään sen alkuperäisen idean mukaan. 5. Taiteilijan päätelmä on se, että jos intuitio seuraa työn mukana, se on ollut riittävän hyvä idea. 6. Intuitioelämystä vastaava installaatio on näyttelyssä esillä. 7. Näyttelyvieras kokee sen intuitioelämyksen, jonka taiteilija on kokenut aiemmin itse. (AP > SN 21.1.2019.)

Anu Pentikin mukaan jokainen ihminen käyttää intuitiota tietoisesti ja tiedostamattaan (AP > SN 21.1.2019). Taitelijan käsitys intuition olemuksesta on mahdollinen, mutta on osoitettu, että intuitio on tiedostamaton prosessi ja suurin este sen käytölle on vain ihminen itse, kun hän ohittaa intuition viestit (Peirce 2018, 99–105). Taiteilijan mukaan luovan ihmisen tulisi herkistyä olemaan avoin ja ajatella rohkeasti uusia mahdollisuuksia työssään (AP > SN 21.1.2019). Raami kehottaa väitöskirjassaan kaikkia tiedostamaan intuition olemassaolo ja sen mahdollisuudet luovan alan työskentelyyn (Raami 2015). Pentikin mukaan intuitiota on hyvä seurata, sillä se antaa arvokasta tietoa, missä hän on samalla suunnalla intuitiotutkijoiden kanssa. Myös monet intuitio tutkijat korostavat, että intuition avulla saadaan arvokasta tietoa (Goldberg 1985).

Anu Pentik mainitsee intuition koostuvan kaikista elämän tapahtumista, joka on koostunut pitkällisen työn tuloksena (AP > SN 21.1.2019). Tämä viittaa asiantuntijan hallussa olevaan tietopankkiin, jonka avulla asiantuntijat voivat tehdä yleisiä päätelmiä yksittäisten kokemusten kautta keräämän tiedon pohjalta (Raami 2016, 112–113). Taiteilijan määritelmä intuitiosta ovat: oivallus tulevasta, tunne, jota ei voi näyttää, näkymä tai kuva (AP > SN 21.1.2019). Tämä määritelmä on yhdistettävissä yleiseen määritelmään intuitiosta, jonka mukaan intuitio voi olla tuntemus, valaistumiskokemus tai hento aavistus (Raami 2016, 45). Pentik on käsityksessään intuition olemuksesta tutkijoiden kanssa samalla viivalla. Anu Pentikin kokemus taiteen tekemisestä on lähellä intuitiota ja flow-kokemusta.

Kolmas tutkimuskysymys on: Kuinka intuitio mahdollistuu Anu Pentikin luovassa prosessissa? Pentikin intuition käyttö mahdollistuu ympäristön ja hänen oman toimintansa kautta erinomaisesti ks. (kuva 16.). Näitä seikkoja olivat: luonto, yksinolo, matkat Pariisiin ja Marrakehciin sekä omien työskentelyä tukevien asioiden tiedostaminen. Erityisen tärkeää kokonaisuuden kannalta oli intuition olemassa olon tiedostaminen ja sille avoimena oleminen. Näitä tärkeitä asenteita ovat positiivisuus, itsevarmuus, intuition tietoinen kuuntelu, työn rutiinit, työskentelylle on keskittymisen mahdollistava tila sekä kollegan tuki (AP > SN 21.1.2019). Keskittyminen ja intuitio vaativat kaikkien aistien käyttämistä, jolloin yksin vietetty aika on hedelmällisintä aikaa välittää ideoita mieleen. Tällöin itsetuntemus on avain sisäisen tiedon äärelle virittäytymisessä. Yksin ollessa on helpompi kuunnella itseään ja sisäistä viisauttaan, kun

arkisen elämän vaateet ja ärsykkeet eivät vie huomiota. (Goldberg 1985, 154–156.)

Luominen vaatii tilaa olla yksin, sillä yksin vietetty aika on hedelmällisintä ideoiden virtaamisen aikaa. Keskittyminen ja intuitio vaativat kaikkien aistien käyttämistä, jolloin hälyinen tila muiden ihmisten tarpeiden, vaatimusten ja keskeneräisten projektien keskellä ei ole suotuisa paikka ideoiden syntymiselle. Luomisprosessi on herkkä muiden hyökkäyksille ja itsensä vähättelylle, jolloin rauhallista omaa aikaa on vaalittava. (Raami 2016, 134–135.) Anu Pentik korostaa yksin tekemisen merkitystä aamuisin tehtaalla ja kotona omassa studiossa sekä keskeytyksien välttämistä (AP > SN 21.1.2019). Intuitio on avautumista omalle tavalle havainnoida ja käsitellä tietoa (Goldberg 1985, 154-156). Pentik työskentelee juuri sillä tavalla, kuin hänelle on hyvä: omassa rauhassa, valitsee huonona päivänä rutiinitehtävät, päästää irti huolellisuudesta, joka ei palvele taidetta tehdessä (AP > SN 21.1.2019). Kun tunnistaa oman tapansa tehdä ja olla, luovuus vahvistuu ja tuo vapautta (Raami 2015, 143).

Tarkkaan rajatun tavoitteen avulla intuitio alkaa hakea, yhdistellä ja suodattaa kaikkea mikä voisi liittyä tavoitteen saavuttamiseen. Se käynnistää ongelmanratkaisuprosessin. (Raami 2016, 172-174.) Anu Pentikin intuition käyttö mahdollistuu, kun hän rajaa luovassa prosessissa teeman tarkasti. Sen jälkeen intuitio pääsee toimimaan. Päämäärää kohti työskentely mahdollistaa intuition käytön, sillä se antaa aivoille mahdollisuuden työskennellä tehokkaasti ja virittää ei-tietoisien mielen työhön (Csikszentmihalyi 2005, 70). Pakottomuus työskentelyssä, esimerkiksi keskittymällä vähän huolellisuuteen, intuition kuuntelu mahdollistuu (AP > SN 21.1.2019). Työskentelystä nauttiminen ja sen äärellä positiivisten tunteiden kokeminen on tärkeää intuition kannalta. Positiivinen ajattelu luo aivoihin laajemman näkökulman ja mahdollistaa uusien ja parempien päätösten tekemisen. Kun koemme kiitollisuutta tai muita positiivisesti virittyneitä tunteita, intuitio toimii paremmin. (Raami 2016, 72-75; Virolainen & Virolainen 2016.)

Neljäs tutkimuskysymykseni on: Millaisia uhkia Anu Pentikin intuitiolla on? Aineistosta ei löytynyt juurikaan uhkia intuitiolle. Tulos oli, että kuluttajilta ja taidenäyttelijöiden arvostelijoilta tuleva kritiikki sekä väsymys työhön ovat uhkia intuitiolle. Pentik kuitenkin kiertää uhat, sillä tiedostaessaan tavat, voi asiantuntijuus ohjata viisasta käyttäytymistä. Rutiinitehtäviin ryhtyminen huonona päivänä on esimerkki siitä kuinka taiteilija kiertää

tekemisen uhan. Ilman päämäärää tekemisen välttäminen on toinen esimerkki viisaasta toiminnasta. Taiteilija korostaa, että hänen on nähtävä lautasessa kuvio ennen kuin hän voi aloittaa maalaamisen, ja jos hän ei näe mitä tehdä hän ei myöskään maalaa. (AP > SN 21.1.2019.)

Varsinaisten tutkimuskysymysten lisäksi löysin aineistosta vahvoja viitteitä siihen, että taiteilijan tekeminen on vahvasti flow-tilassa olemista. Flow on inspiroitunut syvä mielentila, jossa luovuus virtaa ja asiat ratkeavat ja menevät eteenpäin sujuvasti. Flow-tilaan pääsyyn tarvitaan tavoite, fokus, välitön palaute ja omia kykyjä hieman korkeampi haaste. Tekemisestä tulee olla aidosti kiinnostunut ja työskentelyn tulee innostaa ja tuottaa iloa. (Csikszentmihalyi 2005, 130–131.) Nämä kaikki asiat toteutuvat taiteilijan luovassa prosessissa ja se osoittaa, että työskennellessään Anu Pentik on flow-tilassa.

Flow-tilan määritelmänä pidetään sitä, että työskentelyn on tapahduttava tekijälleen haastavalla alueella (Csikszentmihalyi 2005, 130–131). Anu Pentikin yksi tunnusomaisista piirteistä on haastaa itseään. Koko hänen uransa on edennyt haasteesta toiseen: hän on kehittänyt käsin maalaamisen tekniikan keramiikkalautasille. Uusi näyttelyn tekeminen on myös täysin uudelle alueelle menemistä ja sitä taiteilija itse korosti haastattelussaan. (AP > SN 21.1.2019.)

Anu Pentikin luovassa prosessi tärkein asia oli flow-kokemus. Taiteilijan tekeminen on sujuvaa ja eteenpäin menevää. Pentik tekee ja työstää ideoitaan käsin, jolloin hän näkee toimiiko idea. Flow-tilan saavuttaakseen hän haastaa itseään. Rutiinit, yksin tekeminen sekä matkat mahdollistavat luovan prosessin toteutumisen. Helsingin Taidehallin näyttely ”Kolme tilaa” vuonna 2017 synnytti seuraavan näyttelyn luovan prosessin. Intuition käyttö mahdolltomilta tuntuvien ideoiden toteuttamisena toimii eteenpäin vievänä energiana luovassa prosessissa. Raamin mukaan lähellä flow-tilaa on inspiraation virta, johon hänen mukaan ajaa pitkäkestoinen luova työ (Raami 2016, 133–134). Anu Pentik mainitsee myös omasta työskentelystään, että hänen on keskityttävä nykyhetkeen ja uusiin asioihin ja luopua vanhasta (AP > SN 21.1.2019). Se vaatii rohkeutta luottaa uuteen ja tuntemattomaan vanhan ja turvallisen sijaan. Vaikka ympärillä olijat saattaisivat sanoa, että miksi et pelaa varman päälle.

Älykkään intuition kolme osaa ovat: kyky virittäytyä intuitioon, intuition lukutaito ja kyky arvioida intuition luotettavuus (Raami 2016, 21). Nämä kaikki kolme löytyvät Anu Pentikiltä: hän työskentelee yksin, tunnistaa intuition ja arvioi sen luotettavuutta (AP > SN 21.1.2019). Tässä on hyvä pohja onnistuneelle luovalle prosessille. Sen kautta, että tiedostaa, millaiset seikat mahdollistavat luovan prosessin on hedelmällistä alkaa viedä ideoita eteenpäin.

6. POHDINTA

Tutkimukseni päätutkimustuloksia on, että Anu Pentikin luovan prosessille flow-tila on merkityksellinen ja mahdollistaa luovan prosessin sujumisen. Toinen päätulos on, että intuition merkitys taiteilijan luovalle prosessissa on suuri. Pentik luo sellaiset olosuhteet työelleen, jotka tukevat intuition käyttöä. Nämä samat olosuhteet luovat puitteet myös flow-tilan saavuttamiselle.

Tutkimus antoi uutta tietoa Anu Pentikin luovasta prosessista. Aiemmat haastattelut avaavat taiteilijan otetta työhön ahkeruuden ja vaivan näkemisen valossa. Tutkielmani tulokset osoittavat, että hänen työskentelyään ohjaavat intuitio ja flow-kokemuksen tavoittelu. Ei ole yhdentekevää millaista kuvaa suunnittelusta ja taiteen tekemisestä tuotetaan. Menestyjistä kannattaa ottaa mallia, mutta tällöin kuvan täytyy olla kokonainen. Pitkän uran ja luovan työskentelyn mahdollistuminen ovat kiinni pitkälti toimivista työtavoista, eivät vain kärjistettynä pitkistä työpäivistä. Flow-tilassa voi tehdä pitkääkin päivää mielekkäästi ja se takaa todennäköisemmin onnistuneen lopputuloksen kuin kova työskentely ilman selvää päämäärää ja flow-tilaa.

Aiemmissa haastatteluissa korostunut työn tekemisen painotus voi johtua sukupolvien välisestä erosta. Suurille ikäluokille työntekeminen on ollut merkittävässä roolissa kansakunnan rakentamisen ja elintason noston näkökulmasta. Tämä painotus on voinut lopulta näkyä useissa haastatteluissa tiedostamattomana ohjaavana näkökulmana. Tutkimustulokseni ovat merkittäviä muotoilijoille ja muotoilualan opiskelijoille. On merkityksellistä ymmärtää olosuhteet luovan prosessin takana. Niiden avulla voidaan vaikuttaa valtavasti luovan työn lopputulokseen. Muotoilualan koulutuksessa voitaisiin hyvällä syyllä lisätä luovan prosessin opetusta ja arviointia.

Ainoastaan tiedostamalla intuition olemassaolo, taiteilija voi käyttää sitä hyödyksi ja avuksi työssään. Intuitiota ei ole tutkittu paljon työelämän näkökulmasta eikä myöskään osana taiteilijan tai muotoilijan luovaa prosessia. Tutkimukseni Anu Pentikin luovasta prosessista ja intuition käytöstä tuo lisävaloa tälle vähän tutkitulle alueelle. Taiteilijan luovan prosessin tutkiminen antaa nuorille muotoilijoille työvälineitä. On hyvä huomata, että jokaisen täytyy löytää oma tapansa tehdä töitä. Luova prosessi on kuitenkin myös

sellainen, että siitä voidaan löytää yhdistäviä elementtejä, jolloin taiteilijan luovasta prosessista saatua tietoa voidaan käyttää yleisesti hyödyksi. Merkityksellistä on etenkin, että tekee intuitiolle tilaa työskentelyynsä ja tukee omia työtapoja niin, että tekeminen on sujuvaa ja mukavaa.

Intuition käytön hyötyjä taiteilijalle on vaikea osoittaa muutoin kuin taiteilijan sisäisenä kokemuksena. Helpommin mitattavilla aloilla esimerkiksi intuitiota käyttävän kirurgin leikkausten onnistumisprosentin ollessa verrokkeja korkeamman on helppo osoittaa intuition käytön merkitys. Taiteen laadusta voidaan käydä ylipäättään kiistaa, joten intuition vaikutusta tuloksiin on vaikea arvioida. Yksittäisten taiteilijoiden oma kokemus osoittaa intuition käytön merkityksen. Taiteen kontekstissa intuition tutkiminen onkin perustellusti yksittäistapauksiin ja henkilökohtaiseen kokemukseen perustuvaa. Näin on myös tämän tutkimuksen ja Anu Pentikin kohdalla.

Haastattelu oli aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessani ratkaisevan tärkeä. Perehdyttyäni aiempiin haastatteluihin Pentikistä, tavattuani häntä useita kertoja ja vietettyäni aikaa Pentikin tehtaalla tutustuen taiteilijan työskentelytapoihin sain tehtyä uutta tietoa tuottavan haastattelun. Intuition ja luovan prosessin tutkimuksen kannalta oli onnekasta, että haastateltava oli ilmeisen perillä aiheesta ja pystyi antamaan täsmällisiä vastauksia.

Onnistuneen haastattelun lisäksi taiteellisen osan merkitys haastattelulle ja koko työlle oli suuressa roolissa. Practical-led research -menetelmän ohjatessa tutkielmaani eli maalatessani keramiikkaa pääsin tekemisen kautta kiinni kysymyksiin taiteilijan luovasta prosessista ja siihen vaikuttavista asioista. Taiteellisen osan merkitys koko tutkimukselle oli merkittävä. Se loi mielekkyyden koko prosessille. Sen avulla hahmotin paremmin Anu Pentikin luovan prosessin ja keramiikkalautasten maalausprosessin. Taiteellinen prosessi oli tavallaan koko tutkimusprosessi pienoiskoossa. Sen avulla hahmotin työn kulkua. Missä olen nyt ja mihin minun tulee mennä.

Rajaus tarpeeksi pieneen osioon eli yhden näyttelyn tekemiseen takasi haastatteluun tarkemmat kysymykset ja piti muutoinkin tutkimukseni laajuuden hallinnassa. Ajankohta jolloin tutkimuksen tein sattui keskelle näyttelyn tekoa eikä ajallisesti ollut mahdollista,

että olisin saanut sisällyttänyt tutkimukseen koko näyttelyn tekemisen prosessin alusta loppuun saakka. Sitä kautta olisin kuitenkin saanut enemmän tietoa intuition tuloksista koko näyttelyä ajatellen. Lisäksi olisin nähnyt sen, mihin intuitiiviset valinnat johtivat. Jonkin aiemman näyttelyn tekemisprosessin valitseminen olisi mahdollistanut kokonaisuuden sisällyttämisen tutkimukseen, mutta ajallinen etäisyys olisi tuonut taas oman epävarmuutensa tuloksiin.

Teorialähtöinen tutkimus ammentaa intuitiosta lisää tietoa ja puolustaa paikkaansa. Tarvitaan lisää tutkimustietoa muotoilualalle siitä, kuinka luova prosessi etenee konkreettisesti. Niinpä seuraavia jatkotutkimusaiheita ovat intuitio Anu Pentikin koko uran mittakaavassa: miten luova prosessi on kehittynyt taiteilijan uran aikana. Haasteena tutkielmassa on muistinvarassa olevien asioiden tallentaminen. Kuinka todentuntuisesti päätösten motiivit ja seikat ovat säilyneet Pentikin muistossa ja kuinka paljon tämänhetkinen elämä muuttaa muistoja. Intuitio syvällisemmin olisi tutkimusaiheena ajankohtainen.

Tutkielman aloittaminen kaksi vuotta siten oli kuin sumuisessa maisemassa harhailua. Kirjallisuuteen perehtymällä, ihmisten kanssa keskustelemalla, erilaisten tutkimusmenetelmien punnitsemisella sekä kokeilemalla omia ajatuksia konkreettiseen muotoon prosessi alkoi pikku hiljaa työn edetessä kirkastua. Yhteen aiheeseen syvällisesti perehtyminen oli antoisaa, sillä oma tieto asiasta kasvoi valtavasti. Tulokset antoivat työkaluja omaan luovaan prosessiin, johon olin kaivannut apua. Ymmärsin, että vastaukset luovan prosessin kysymyksiin ovat olemassa, eikä minun tarvitse keksiä vastauksia itse. Vastaus on se, että kysyn asiantuntijalta kysymyksiä rohkeasti – hän tietää. Kun etsii vastauksia saa myös vastauksia joita ei edes etsinyt.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Opinnäytetyöt

Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta, tekstiilisuunnittelu. Rovaniemi. Karjalainen, Sanna, 2001. Mielikuvien haltuunotto suunnittelutyöhön: hankesuuntautunut tutkimus Pentik-ilmiöstä. Pro gradu -tutkielma.

Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta, teollinen muotoilu. Rovaniemi. Ikäheimo Ellinoora, 2015. Mitä sisustustuotteet kertovat arktisuudesta? Case Pentik Oy. Pro gradu -tutkielma.

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, markkinointi. Rovaniemi. Pentikäinen, Raisa, 1998. Tuotemerkin identiteetti menestyvän merkin perustekijänä: case: Pentik Oy. Pro gradu -tutkielma.

Haastattelu

Anu Pentik AP > SN. Haastatellut Silja Nurmimäki. Taiteilijahaastattelu Posiolla 21.1.2019. Haastattelunauha ja haastattelijan muistiinpanot.

Painetut lähteet

Anttila, Pirkko 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Akatiimi Oy, Helsinki.

Anttila, Pirkko 2005. Ilmaisui, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Artefakta 16. Akatiimi Oy, Hamina.

Bastick, Tony 2003. Intuition. Evaluating the construct and its impact on creative thinking. Stoneman & Lang.

Beckett, Wendy & Wright, Patricia 1997. Sisar Wendyn taidematka. Länsimaisen maalaustaiteen historia. WSOY, Juva.

Csikszentmihalyi, Mihaly 2005. Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Tallinna Raamatutrukikoda, Tallinna.

Cross, Nigel 2011. Design thinking: understanding how designers think and work. Berg Publishers, Oxford.

Gladwell, Malcolm 2010. Kuka menestyy ja miksi? Onnistumisen elementit: henkilökohtaisia menestystarinoita. WS Bookwell, Porvoo.

Goleman, Daniel 2003. Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Goldberg, Philip 1985. Intuition voima. Vaasa Oy, Vaasa.

Eskola, Jari ja Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Rovaniemi.

Hannula, Marja (2.4.2017) Suomen suurin keramiikkanäyttely kulki konttiauxtolla Posiolta Helsinkiin. Anu Pentikistä kasvoi rohkea taiteilija omassa tehtaassaan, kaukana teollisen muotoilun ja keramiikkataiteen piireistä. Taidehallin näyttelyyn tarvittiin 5000 kiloa savea ja 12 kilometriä teräksistä pianolankaa. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005152568.html>. Luettu 30.10.2018

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY-yhtymä, Tallinna.

Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika 2014. Moniulotteinen etnografia. Tallinnan kirjapaino, Tallinna.

Kahneman, Daniel 2012. Ajattelu nopeasti ja hitaasti. Hakapaino, Helsinki.

Kettunen, Ilkka 2013. Mielekkyyden muotoilu. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.

Koski, Jussi T. & Tuominen, Saku 2013. Kuinka ideat syntyvät. Luovan ajattelun käsikirja. Wsoy, Helsinki.

Mäkelä, Maarit & Nimkulrat, Nithikul. Reflection and Documentation in Practice-led Design Research. <http://www.nordes.org/opj/index.php/n13/article/view/98>. Luettu 10.4.2019.

Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu 2014. Rakkaus. Tunteita, taitoja, tekoja. Taitto Keski-Suomen Sivu Oy, Helsinki.

Määttä, Kaarina 2006. Rakkaus – kiehtovaa ja arvoituksellista kuten luovuus. Teoksessa Tunteiden rakkaus ja rikkaus. Avaimia tunteiden tulkintaan. (toim.) Kaarina Määttä. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Niemi, Petri, 2018. Anu Pentikin elämäntarina näytelmäksi: Ei tehdä tylsää. Radio Suomi Kotka. <https://areena.yle.fi/1-4461273> . Kuunneltu 12.2.2019

Nikula, Silja 2012. Paikan henki. Matkailijan mielikuvasta graafiseksi kuvaksi. Juvenes Print, Tampere.

Nimkulrat, Nithikul 2009. Paperness. Expressive Material in Textile Art from an Artist's Viewpoint. Otava Book Printing Ltd, Keuruu.

Niinikoski, Eero 2012. ANU PENTIK. Värikylläisyys tekee onnelliseksi. Teoksessa Anu Pentik – Suku Park Vuoropuhelu/Dialogue. (toim.) Niinikoski, UPM-Kymmene Cultural Foundation, Vuolasto, Behm. Kouvolaan taidemuseo, Kouvola.

Parkkinen, Marja-Leena 2006. Anu Pentik. Saven sytyttämä. Keuruu.

Peirce, Penney 2018. Sinä värähtelet. Tunne oman taajuutesi voima. Alfapress OÜ, Tallinna.

Pinkola Estes, Clarissa 2014. Naiset, jotka kulkevat susien kanssa. Villinaisen arkkityyppi

myyteissä ja uskomuksissa. Otavan kirjapaino, Keuruu.

Raami, Asta 2015. Intuition unleashed: on the application and development of intuition in the creative process. Unigrafia, Helsinki.

Raami, Asta 2016. Älykäs intuitio ja miten käytämme sitä. S&S, Keuruu.

Raami, Asta & Samu, Mielonen 2015. Kokemuksia intuitiovalmennuksesta. Intuition implisiittisestä oppimisesta kohti tietoista kehittämistä. Artikkeliteoksessa Intuition unleashed: on the application and development of intuition in the creative process. Unigrafia, Helsinki.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Taidehalli 2017. Anu Pentik: Kolme tilaa. <http://taidehalli.fi/nayttelyt/anu-pentik-kolme-tilaa>. Luettu 30.10.2018

Virolainen, Harri & Virolainen Ilkka 2016. Mielen voima. Mielen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Raamatutrukikoja Oy, Tallinna.

Vuolasto, Johanna 2017. Anu Pentik. Palo taiteeseen. Livonia Print, Latvia.

Vuolasto, Johanna 2012. Vuoropuhelu. Teoksessa Anu Pentik – Suku Park Vuoropuhelu/Dialogue. (toim.) Niinikoski, UPM-Kymmene Cultural Foundation, Vuolasto, Behm. Kouvolaan taidemuseo, Kouvola.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

HAASTATTELU 21.1.2019

Haastattelija: Silja Nurmimäki

Haastateltava: Anu Pentik

Rajaan tässä haastattelussa taiteilijan luovan prosessin ja intuition koskemaan Turun näyttelyn suunnittelu- ja tekemisprosessia. Haastattelun teemoja on 7 kpl.

1 Luova prosessi taiteessa

Millainen luova prosessisi on ja on ollut Turun näyttelyä tehdessäsi?

Kun teet taidetta

-mitä ajattelet

-mitä tunnet

-mitä teet

Milloin sait kuulla Turun näyttelystä ensi kerran?

Miten aloitit Turun 2019 näyttelyn suunnittelemisen?

Mitä ajattelit? Mistä lähdit rakentamaan mielikuvaa näyttelystä?

Onko sinulle tullut ideoita yllättäen mieleesi? Voitko kertoa esimerkin?

Millainen rooli intuitiolla on ollut Turun näyttelyä tehdessäsi?

2 Ideoinnin ja suunnittelun lähtökohdat

Kerrot, että menet eteenpäin jatkuvasti. Laitat vanhat ideat pois, vai laitatko?

Tuleeko olo, että olet käyttänyt jo kaikki värit, aiheet tai muodot?

Mistä aiheet tulevat töihisi?

Mistä värit valikoituvat töihisi?

Miksi valitset kukka-aiheet töihisi?

Huomaatko, että oma mielentilasi vaikuttaa töihisi?

3 Rutiinit ja ympäristö

Aamurutiinisi?

Päivän kulku?

Iltarutiinit?

Koetko, että rutiineilla on merkitys työskentelysi sujumiselle?

Mikä on metsän ja luonnon vaikutus elämääsi ja työhösi

Millainen vaikutus sillä on, että asut Posiolla?

Tarvitsitko rauhaa ennen uuden projektin suunnittelua?

Sanot työskenteleväsi mielellään, kun tehtaalla ei ole vielä muita. Miksi?

Vältätäkö näkemästä ihmisiä, ystäviä lähellä uutta suunnitteluprosessia?

Tyhjennätkö pään meditoimalla, metsässä, kävelemällä, juoksemalla, rauhoittumalla, lukemalla? Onko sinulla omia tapoja rauhoittua?

4 Intuition käyttö

Koetko, että käytät intuitiota työssäsi?

Miten se ilmenee taiteellisessa työssä?

Milloin koet ryhtyneesi taiteilijaksi ja miksi?

5 Intuitio

Mitä sana intuitio kertoo sinulle?

Millainen merkitys intuitiolla on sinulle?

Mitä intuitio merkitsee taiteellisessa työssäsi?

Millainen käsitys sinulla on intuitiosta?

Millaisia kokemuksia sinulla on intuitiosta?

6 läsnäolo ja keskittyminen

Kuinka keskityt nykyhetkessä olemiseen työskentelyssä?

Onko sinulla hyvä keskittymiskyky?

Mitkä asiat tukevat keskittymistäsi?

Oletko läsnä työskennellessäsi vai onko se automaattista tekemistä?

Mitkä asiat tukevat läsnäoloa?

Jos sinulla on huono päivä, mitä teet korjataksesi sen?

7 Intuition uhat

Millaisia uhkia koet taiteelliselle työskentelylle?

Oletko kohdannut ongelmia, kun olet tehnyt taideteoksia?

Millaisia ongelmia?

Miten olet päässyt eteen päin?

Koetko, että olet epäonnistunut töissäsi? Miten?

Epäiletkö joskus omaa tekemistäsi? Ideoita? Milloin?

Mistä saat luottamusta/uskoa tekemiseesi?

Saatko palautetta kesken näyttelyn tekemisen?

Keneltä saat palautteen? Kenen palaute merkkää eniten?

LIITE 2.

Anu Pentikin uran merkittävät vuodet taiteen tekemisen kannalta.

- 1971 - Pentik ky perustetaan.
- 1990 - Pentik myymäläketju syntyy ja Anu Pentik suunnittelee ensimmäiset astiastot.
- 1994 - Anu suunnittelee menestyksekkään Aino-astiaston.
- 1999 - Keramikan Studiomallisto syntyy.
- 2006 - Taidenäyttely "Anu Pentik, intohimona keramiikka" Taidekeskus Retretti Punkaharjulla.
- 2007 - Vuoden yritys Suomessa.
Taidenäyttely "Puutarhan vuosi" Stockmannilla Helsingissä.
- 2008 - Keraaminen reliefi "Posion Voima" Anu Pentik Gallerian fasadina Posiolla.
- 2009 - Anu Pentik Galleria Posiolle.
Pentik Galleria Kuusankoskelle.
- 2010 - Taidenäyttely "Kukkien rukous" Anu Pentik Galleria Posiolla.
Yhteisnäyttely "Enchanting North" Paula Suomisen ja Teuvo Tuomivaaran kanssa Galleria Angelossa Porissa.
- 2011 - Pentik Oy 40 vuotta.
Retrospektiivinen 40-vuotisjuhlanäyttely Pentik-mäellä.
- 2012 - Anu Pentik Lapin yliopiston kunniatohtoriksi.
Taidenäyttely "Vuoropuhelu - Dialogue" Suku Parkin kanssa taidemuseo Poikilossa Kouvolassa ja Anu Pentik Galleriassa Posiolla
- 2013 - Pro Arte Lapponiae -mitalli Anu Pentikille.
Taidenäyttely "Kolme valkoista" Taidemuseo Korundissa, Rovaniemellä.
- 2014 - Anu Pentikille Pro Finlandia -mitali.
Näyttely "Katariinan puutarha" Pietarin Suomi-instituutissa Venäjällä.
- 2015 - Näyttely "Together" Essi Korvan ja Sungmi Haan kanssa Pentik Galleriassa Kuusankoskella.
- 2016 - Timisjärven Taidekeskus avataan.
- 2017 - Anu Pentikin taidenäyttely "Kolme tilaa" Taidehallissa Helsingissä.
- 2019 - Anu Pentikin yli 250 uniikkia keramiikkalautasteosta Lapland Hoteliin Helsinkiin.
- 2020 - Taidenäyttely Wäinö Aaltosen museossa Turussa.